

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНИХ МОВ
КАФЕДРА ПРИКЛАДНОЇ ФІЛОЛОГІЇ**

До захисту допустити:
Завідувач кафедри

Олена ПЕДЧЕНКО

«__» _____ 20__ р.

**«КАУЗАТИВНІ КОНСТРУКЦІЇ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ, СПОСОБИ ЇХ
ВИРАЖЕННЯ ТА ТРАНСФОРМАЦІЇ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ
УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ»**

Кваліфікаційна робота

здобувача вищої освіти другого
(магістерського) рівня вищої освіти
освітньо-професійної програми
«Філологія. Переклад (англійська,
німецька)»

Нестеров Вадим Денисович

Науковий керівник:

Гайдук Н.А., доцент кафедри теорії
та практики перекладу

Рецензент:

Балабан О.О., к.ф.н., доцент кафедри
германських мов, Український
державний університет імені
Михайла Драгоманова

Кваліфікаційна робота захищена

з оцінкою 76 С (добре)

Секретар ЕК Михайло ТАРАПАТОВ

«18» січня 2024 р.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	4
ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРИРОДИ ПРИЧИННО-НАСЛІДКОВИХ ВІДНОСИН В МОВОЗНАВСТВІ.....	10
1.1. Основні концепції становлення філософських категорій причини	10
1.2. Логічна інтерпретація причинності	17
1.3. Лінгвістичне визначення каузальності, її типологія та класифікація	22
Висновки до розділу 1	28
РОЗДІЛ 2. МОВНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ КАУЗАЛЬНИХ КОНСТРУКЦІЙ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ	30
2.1. Засоби вираження категорії каузативності в англійській та українській мовах	30
2.2. Дієслово як універсальний засіб передачі каузації	33
2.3. Семантика каузативних сполучників	37
2.4. Особливості прийменникового визначення каузальних зв'язків	40
Висновки до розділу 2.....	44
РОЗДІЛ 3. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ПЕРЕКЛАДУ КАУЗАТИВНИХ КОНСТРУКЦІЙ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ	46
3.1. Особливості лексико-семантичних трансформацій при перекладі каузативних конструкцій англійських медіа текстів українською мовою.....	48
3.2. Особливості граматико-синтаксичних трансформацій перекладу каузативних конструкцій науково-технічної літератури українською мовою.....	56
Висновки до розділу 3	62

ВИСНОВКИ	64
ЛІТЕРАТУРА	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	76
ДОДАТОК 1 Використання перекладацьких трансформацій при перекладі каузативних конструкцій англійських медіа текстів українською мовою на основі bbc.com , linkedin.com , europa.eu , indiatimes.com , postimees.ee	78
ДОДАТОК 2 Особливості перекладу каузативних конструкцій в англомовному медіа тексті українською мовою	86
ДОДАТОК 3 Особливості перекладу англомовних інструкцій українською мовою	94
ДОДАТОК 4 Особливості перекладу каузативних конструкцій в англомовному науково-технічному тексті українською мовою	97

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

КВ	каузативне відношення
КД	каузативне дієслово
КК	каузативна конструкція
КС	каузативна ситуація

ВСТУП

Сучасна лінгвістична наука характеризується антропоцентричною парадигмою, у межах якої безсумнівний інтерес представляє дослідження мовної реалізації каузальності в безпосередньому зв'язку із мисленням. Категорія каузативності черпає витoki ще із логічних та філософських категорій, саме тому через призму мовної системи дана категорія може сприйматись відмінно від того, як сприймається вона логікою та філософією, хоча головні якісні ознаки категорія каузативності зберігає у будь-якій науковій галузі, низка вчених називає дану категорію універсальним поняттям дійсності або універсалією. Оскільки зв'язки каузації можна прослідкувати у будь-якій мові, а їх вираження відбувається за допомогою широкої парадигми мовних засобів, то зрозумілим стає зацікавлення цією категорією багатьох учених, особливо цікавим є перетворення цієї категорії, а точніше мовних засобів вираження її при перекладі з однієї мови іншою, особливо, якщо засоби вираження каузативності не зовсім збігаються.

Актуальність роботи обумовлена недостатньою вивченістю в репрезентації категорії причини на лексико-семантичному рівні. В сучасному мовознавстві залишаються маловивченими проблеми виявлення функціонування ядерних і периферійних семантичних та граматичних одиниць вираження причини в текстах.

Аналіз останніх досліджень із цієї проблеми.

У роботах вітчизняних лінгвістів, таких, як В. Хоровець, В. Шинкарук, М. Шинкарук, широко описується категорія причинності. Аналізували каузативні конструкції з функціональним причинним зв'язком Г. Глушук-Олея, П. Заєць, О. Іванова, Д. Кононова, І. Ступак, Ю. Терешина та інші. Із різних мовознавчих поглядів та у багатьох аспектах каузальність вивчалася такими вченими, як Н. Леміш, В. Хоровець, які описували каузальні прийменники та сполучники. Н. Дячук, О. Залужна та Т. Криворучко ретельно розробляли семантику каузативних конструкцій, тощо. Але поняття каузації у всій своїй

складності та багатогранності підходів до нього спричинює необхідність цілісного підходу до його вивчення крізь призму логіко-філософського та лінгвістичного аспектів, що також зумовлює **актуальність** дослідження. За таких обставин найважливішою складовою проблеми зв'язку мови та мислення виступає встановлення способів вираження каузальних зв'язків засобами мови.

Таким чином, **об'єктом** роботи виступають каузативні конструкції в англійській мові.

Предметом роботи стали способи вираження каузативності та трансформації цих конструкцій при їх перекладі на українську мову.

Мета роботи – дослідження каузативних конструкцій в англійській мові, їх різновидів та способів вираження, а також аналіз трансформацій, які вони можуть зазнавати під час перекладу українською мовою.

Вивчення цієї теми дозволить глибше розкрити сутність каузативності, виявити особливості її вираження в англійській мові та розглянути різні підходи до перекладу цих конструкцій на українську.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні **завдання**:

1. Теоретичний огляд каузативних конструкцій в англійській мові, включаючи класифікацію та синтаксичні особливості;
2. Дослідження різних способів вираження каузативності в англійській мові: за допомогою дієслів, конструкцій з допоміжними дієсловами, фразових дієслів;
3. Аналіз трансформацій каузативних конструкцій при перекладі на українську мову з урахуванням семантичних та синтаксичних відмінностей між мовами.

Джерелом проведеного аналізу стали тексти медійної спрямованості, із яких добрався фактичний матеріал задля аналізу особливостей лексико-семантичних трансформацій при перекладі каузативних конструкцій із англійської мови українською, а саме наступні джерела: *bbc.com*, *linkedin.com*, *europa.eu*, *indiatimes.com* та *postimees.ee*; також задля аналізу особливостей

граматико-синтаксичних трансформацій перекладу каузативних конструкцій із англійської мови українською фактичний матеріал добрався із текстів споживчих інструкцій «User Manual for Accessories communication Samsung 23-436. Samsung 23-436», «User Manual for washing mashine. MODEL: MF200W85B Series MF200W95B Series», «User Manual. LG VC2216 cyclone vacuum cleaner Owner's Manual», «User Manual. Washing mashine LG F1096QDW3» та науково-технічної літератури «Wnr Oilfield Services. Operation of Pressure Relief Valves», «The Ultimate Guide to Cleaning & Sanitizing Food Contact Surfaces».

Наукова новизна та теоретична значущість роботи полягає у комплексному аналізі різних способів вираження каузативності в англійській мові та вивченні особливостей їх перекладу на українську мову. Результати дослідження можуть сприяти розумінню структури та семантики каузативних конструкцій, а також поліпшенню перекладацької практики.

Практична цінність роботи полягає в тому, що викладений в ній аналіз каузативних конструкцій, що належать сучасному медійному дискурсові, а також дослідження каузативних конструкцій текстів споживчих інструкцій та науково-технічних текстів, може знайти застосування у подальшому дослідженні особливостей та труднощів перекладу даних типів текстів близько-або іншими далекоспорідненими мовами або може бути використаний у курсах вивчення практики перекладу специфічних типів текстів, також фактичний матеріал, дібраний магістрантом, може слугувати джерелом прикладів при вивченні перекладацьких трансформацій при перекладі із англійської мови українською.

Методи роботи обрані відповідно до мети, завдань, об'єкта та предмета дослідження. В основу покладені методи діалектики та матеріалізму. З їх допомогою визначені підходи до розгляду об'єкта та предмета дослідження. Застосування історичного методу дозволило простежити розвиток розуміння поняття причини. Логіко-філософський метод дав змогу проаналізувати елементи та ознаки причинності. Для вивчення основних понять досліджуваної проблеми використовується метод аналізу словникових дефініцій. Для опису

граматичних засобів, які репрезентують значення причини, був використаний метод лінгвістичного спостереження та опису.

Структура роботи: робота складається із вступу, трьох розділів, висновків до кожного з розділів, загальних висновків і переліку використаної літератури та джерел. Обсяг роботи становить 80 сторінок без додатків, загальний обсяг роботи – 102 сторінки; перелік використаної літератури містить 95 джерел, із них 82 – 95 – джерела добору фактичної інформації.

У Вступі обґрунтовано актуальність обраної для дослідження теми, розкрито наукову новизну, висвітлено теоретичне та практичне значення кваліфікаційної роботи, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання та методи дослідження, а також подано відомості про апробацію роботи. У першому розділі «Теоретичні засади дослідження природи причинно-наслідкових відносин в мовознавстві» подано відомості про основні концепції становлення філософських категорій причини, надано логічну інтерпретацію причинності, окрім того, лінгвістичне визначення каузальності, її типологію та класифікацію. Другий розділ «Мовні засоби вираження каузальних конструкцій в англійській мові» являє собою аналіз засобів вираження категорії каузативності в англійській та українській мовах, розглядається дієслово як універсальний засіб передачі каузації, семантика каузативних сполучників та особливості прийменникового визначення каузальних зв'язків. У третьому розділі «Практичні аспекти перекладу каузативних конструкцій українською мовою» ретельно розглядаються особливості лексико-семантичних трансформацій при перекладі каузативних конструкцій англійських медійних текстів українською мовою та особливості граматико-синтаксичних трансформацій перекладу каузативних конструкцій науково-технічної літератури українською мовою.

Апробація результатів дослідження відбулася шляхом виступів магістранта у межах всеукраїнських та міжнародних наукових заходів та публікації тез доповідей за результатами окремих заходів, а саме:

1. Нестеров В. Дієслівні форми як засіб вираження категорії

каузативності в англійській мові та їх відтворення під час перекладу українською мовою. Мова та література в полікультурному суспільстві: тези доповідей учасників Всеукраїнської студентської науково-практичної інтернет-конференції (м. Київ, 17 листопада 2022 року) Київ. 2022. С. 56-59.

2. Участь у Міжнародному науковому семінарі «Польсько-українські філологічні читання 6-7 жовтня 2023 р.» із доповіддю «Засоби вираження категорії каузативності в українській мові».

3. Участь у I Міжнародному міждисциплінарному конгресі наукових досягнень, інновацій, новітніх технологій та суспільства «Наукові та технологічні дослідження у період пандемії: погляд та суспільство майбутнього 5-6 жовтня 2023», Парагвай із доповіддю «Каузативні конструкції в англійській мові та проблеми їх перекладу українською мовою».

4. Нестеров В. Лінгвістичне визначення каузальності, її типологія та класифікація. Міжнародно науково-практичній конференції «Мови та літератури у крос-культурній перспективі» (м. Київ, 16-17 листопада 2023 року). Київ. 2023. С. 37-40.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРИРОДИ ПРИЧИННО-НАСЛІДКОВИХ ВІДНОСИН В МОВОЗНАВСТВІ

1. 1. Основні концепції становлення філософських категорій причини

Пізнання та перетворення людиною навколишнього світу свідчить, що ізольованих речей взагалі не існує, що кожен об'єкт пов'язаний та взаємодіє один з одним, утворюючи відповідні зв'язки. Структура таких зв'язків є дуже складною, а її зміст відображає причинно-наслідковий принцип. Людина встановлює і фіксує причинно-наслідкові закономірності в природі та у взаєминах з іншими людьми і на підставі цього приходять до відповідних висновків, може прогнозувати те, що станеться, як поведуть себе інші люди, що буде викликано певною подією або явищем.

Поняття причини, що відноситься до числа основних категорій такої науки, як філософія, у лінгвістичних джерелах відображає закономірний зв'язок явищ, що відбуваються в природі й у суспільстві.

Тобто причина – це сила, яка породжує розвиток інших подій. Філософське розуміння причинності є загальним для всіх галузей знань, воно знаходить вираження в кожному предметі пізнання й тому воно відображається також і в мові.

Тому, зважаючи на те що, пізнання категорії причинності спирається на філософсько-логічну наукову традицію, що пройшла довгий шлях еволюції та пізнання то вважаємо за доцільне представити стислий історичний огляд цього питання для того, щоб осмислити процес розвитку та безперечної еволюції поняття причини й причинності у наукознавстві загалом та в лінгвістиці зокрема [59, с. 25].

Перш ніж перейти до розгляду категорії причинності, необхідно

з'ясувати, що є причина за акедемичним, усталеним розумінням цього поняття.

Тож, *причинність* є лише звичка нашої свідомості вважати, що за даним явищем звичайно впливає інше певне явище – вважає низка науковців, зокрема, В. Культенко [34].

«Філософський енциклопедичний словник» безпосередньо визначає *причинність*, як універсальний зв'язок предметів і явищ світу, який полягає в утворенні або породженні одними предметами і явищами – *причинами*, інших – *наслідків*. [64, с. 531].

У «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» сам термін *причина* витлумачується, як явище, яке обумовлює або породжує інше явище – *наслідок* [...] [11, с. 1148], а термін *наслідок* насамперед визначається як те, що виходить чи/або впливає з чого-небудь, тобто – результат [...] [11, с. 736].

Отже, з цього впливає, за думкою В. Хоровець, що кожне явище має свою причину, і немає безпричинних явищ [59, с. 25].

Причиною називають таке явище, процес якого, вже в силу свого існування, викликає певні зміни навколишнього світу. Причина характеризується тим, що завжди передує результату. Вона лежить як би в основі наслідку. А наслідок, насамперед, заключає в собі новий зміст, того чого не було в причині.

Причина не існує до наслідку. До наслідку існують зв'язки і відносини, в яких виникає можливість появи певного наслідку. Але вони ще не причина, а тільки умова. Умова перетворюється в причину тільки тоді, коли з'являється наслідок [46]. Причина та наслідок існують об'єктивно: відношення між ними називається *причинністю* або *каузальністю* (лат. *causa* – причина), тобто *причинно-наслідковим зв'язком* [60, с. 12].

В античній філософії вчення про причинність мало філософсько-світоглядний характер, адже стародавні мислителі шукали начало буття [64, с. 531]. Традиції наукового підходу до причинних відношень були закладені у системі матеріалістичного атомізму античності, яку розвивали Левкіпп,

Демокріт, Епікур та ін.

Ще у V столітті до н.е. Левкіпп встановив, що у всесвіті панує принцип причинності, згідно з яким жоден елемент дійсності не виникає без причини, а лише через конкретну необхідність [5, с. 16].

Але вперше чітко сформулював принцип причинності його учень Демокріт. Який вважав, що розвиток всесвіту, порядок світу, все по суті визначено механічним рухом атомів [30, с. 18]. Тобто кожне явище має причину (викликане або є дією) і одночасно виступає причиною іншого явища. Причина і наслідок утворюють ланцюг, який виникає у минулому, пронизує теперішнє та зникає у майбутньому [5, с. 16].

У IV столітті до н.е. уявлення Левкіппа та Демокріта розвинув грецький натурфілософ Епікур, дані про якого дійшли до нас в поемі римського вченого і поета Лукреція Кара «Про природу речей», з якої дізнаємося про такі головні принципи: ніщо не виникає з нічого; у природі панує безперервне перетворення речей, тобто матерія перебуває у постійному русі; для руху необхідна пустота [5, с. 17].

Найбільш рання спроба визначення поняття причини приписується античному філософу Аристотелю, який узагальнив погляди античних філософів. В одному з філософських трактатів Аристотель говорить [... що будь-яка мудрість починається із здивування. Якщо здивування вже бере початок від незнання причини якихось явищ, то воно не зникає і тоді, ми розкриваємо найближчу причину явища, її фізичну причину, *causa efficiens*...] [22, с. 44].

Розглядаючи людську діяльність, учений називає причини руху, адже саме завдяки причинам руху і відбувається з'єднання матерій і форм, і обстоює кінцеву (цільову) причину, адже все, що відбувається у світі, в природі, спрямоване на досягнення певної цілі/мети [59, с. 26].

Можемо побачити, що філософ виокремлює у своєму вченні основні початку усього суцього – чотири причини.

Проілюструємо дані причини у вигляді таблиці.

Основні причини початку усього суцього

<i>№</i>	<i>Назва причини</i>	<i>Назва латиною</i>	<i>Пояснення</i>	<i>Приклад</i>
1.	Матеріальна причина	causa materialis	міститься в найпершій матерії, в її характері. У цьому сенсі вона виступає так само, як і потенційна причина.	Мідь – причина статуї
2.	Формальна причина	causa formalis	з'єднана з формою як активним принципом, який творить з матерії «справжню реальність».	Причина – форма і зразок
3.	Активна, ефектна або рушійна причина	causa efficiens	також з'єднана з джерелом руху і з процесом власне переходу можливості в дійсність	Причина дитини – батько
4.	Цільова, або кінцеву причину	causa finalis	пояснює мету і сенс руху	Причина прогулянки – здоров'я

Найбільш високо Аристотель, згідно із його вченням, поцінував

четверту причину [57, с. 9; 15, с. 196-197].

Ці чотири типи причини Арістотель розглядає як чотири принципи буття кожної речі, які становлять одне ціле, при цьому головними причинами філософ все ж таки вважає формальну й цільову, що є «аспектами одного й того ж визначального телеологічного фактору» [59, с. 26].

Саме думки цього філософа на багато сторіч визначили напрямок пошуків факторів, які детермінують розвиток. Так, аналіз чотирьох причин в розумінні внутрішніх механізмів детермінації процесу розвитку провадив визначний український діяч XVIII століття Феофан (Єлезар) Прокопович. Він також виокремлює чотири види причин: матерію, форму, дію, мету, розглядаючи їх у взаємозв'язку і цілісності [30, с. 19].

Аристотелівську теорію чотирьох причин знаходимо і у видатних філософів XX століття, зокрема М. Хайдеггера, а, отже, дана теорія майже не змінилася протягом багатьох століть, хоча у державному та суспільно-громадському устрою світу багато що змінилося, людство зазнало рушійного поштовху уперед завдяки численним науковим, промисловим та культурним реолюціям.

Філософ задається питанням: звідки у характері причинності чотирьох причин така єдність, що вони виявляються взаємопов'язаними. Вони дають чомусь ще не явленому стати присутнім.

Інший філософ Ф. Шеллінг щодо цього зауважував, що Арістотель користувався положенням, що рух від причини до причини в ряду, де ніколи не може бути виявлена остання причина; адже кожна найближча причина, по суті не причина, а, оскільки вона передбачає іншу, тільки дія; такою буде і наступна [30, с. 19].

У період середньовіччя, само собою, дослідження проблеми причинності майже не розвивалась, лише у новий час її знов почали посилено досліджувати у природничих науках [5, с. 17].

Серед мислителів нового часу найбільш ясну дефініцію причини дав Галілео Галілей, визначивши чинну причину як необхідна і достатня умова для

появи слідства: «... це, а не що інше повинно бути названо причиною, при наявності чого дія завжди слід і при усуненні чого дія зникає»[60, с. 9]. Визначення Галілея фактично є формулюванням обумовленості в цілому, будь-якого відношення, яке ми традиційно відносимо до відносин обумовленості – умови, цілі, наслідки, причини, іншими словами, це визначення більш широкого кола відносин.

Ф. Бекон зробив переоцінку аристотелівського вчення про чотири причини та розширив міркування із цього приводу, закликав зосередити увагу наукової думки на виявленні матеріальних і діючих причин, оскільки саме вони можуть бути точно встановлені в дослідному дослідженні природи [57, с. 9]. За Гегелем, причиною є не вся сукупність чинників, що зумовили оце-от явище, а лише те, що йому передує й породжує його. Причинний зв'язок лише фрагмент універсальної залежності явищ, штучно виокремлений з неї [13, с. 119].

Загалом трактування Беконом причинності не вступає у протиріччя із більш ранніми філософськими теоріями, хоча він і переосмислює аристотелівську логіку, все ж, перш за все, спирається на неї (постулати, викладені у Таблиці 1), Бекон цікавить не просто окреме існування названих причин, а їх взаємна співвіднесеність. У Аристотеля початок протиставляється матерії, а Бекон відокремлює формальну та рушійну причини від причини цільової та об'єднує їх із матерією. Усе разом за Беконом становить предмет наукового знання. Погляд Бекон на природу як на сцену дії виключно об'єктивних причин, що виключають суб'єктивність, дозволяє по-новому поглянути на природу речей.

Інтерес в розробці поняття причинності представляє філософська позиція Д. Юма. Філософ заперечує існування причинності. Він розділяє все, чим займається людський розум, на два види відносин: «відносини ідей» і відносини «реальних речей». «Ідеї» у нього виступають як загальні, абстрактні поняття як такі. «Реальні речі» – це власне зміст наших сприйняття. Д. Юм розглядав причинність як один з трьох видів асоціативних відносин, поряд з відносинами подібності та суміжності. Визначення причини, дане їм у

«Трактаті про людську природу», дещо туманно: [..причина є об'єкт, що передує іншому об'єкту, суміжний йому і так з ним з'єднаний, що ідея одного з них визначає розум до утворення ідеї іншого, а враження одного – до утворення більш живий ідеї іншого...] [57, с. 10]. Але загалом його гіпотези щодо розуміння причини не були сприйняті однозначно, хоча їхня перевірка була в центрі уваги сучасних філософських досліджень з цієї проблематики. Актуальною вона залишається і сьогодні [59, с. 27].

Як ми можемо бачити категорія причинності залишається досить неоднозначною. Найчастіше причинність розглядається як принцип, натомість категорія причинності як така аналізується значно рідше, тому серед філософів і досі немає єдності стосовно визначення категорії причини та не розроблено загальні принципи її типології [61, с. 297].

Слід зазначити, що на теорії причинності або казуальності у сучасному світі ґрунтується наукова думка, що належить кримінальному праву; розроблена філософією, вивчена логікою, соціологією, поступово категорія причини та причинність дійшли юриспруденції, оскільки категорії «причини», і, як ми зазначали вище, категорії, що нерозривно пов'язана – категорія «наслідку» націльніше об'єктивно здатні відображати зв'язки об'єктивного світу, що наразі іменуються причинно-наслідковими. Як розглядав Арістотель чотири причини буття тобто існування усього суцього, так і у сучасному світі основні закони та базові принципи людського існування не сильно змінилися, саме тому спираємося ще на античні витoki розуміння категорії причинності (казуальності).

Таким чином, з вище сказаного можна зробити висновок, що категорія причини – це складна багатопланова категорія, яка відображає дійсні зв'язки між об'єктами зовнішнього світу і тісно пов'язана з поняттям причинно-наслідкових відносин. Дана категорія важлива для людства, тому що люди можуть пізнавати світ і самі себе саме завдяки здатності людського мислення встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між явищами, подіями та об'єктами. Простежена багатовікова історія розвитку ідей про поняття

«причина» в філософії, навколо якого до цих пір не вщухають суперечки. Можна припустити, що це пов'язано зі складністю і абстрактністю, з різноманітністю типів причин, з тим, що люди по-різному сприймають предмети і процеси навколо себе. Це постійно дає ґрунт для нових досліджень.

1. 2. Логічна інтерпретація причинності

Як ми зазначали, причинність – це певний зв'язок явищ та процесів нашого світу, що відображається в формі людського мислення, тобто у вигляді логічного висновку. Тому пізнання причини викликало науковий інтерес також і в логіці, тобто їх логічну інтерпретацію.

Логічна інтерпретація причинності як об'єктивно існуючої залежності явищ можлива тому, що дана залежність, на думку спеціалістів із зазначеної проблематики, характеризується логічним змістом або може бути проаналізована за допомогою логіки. Крім того, причинна логіка, як зазначається у науковій доктрині, будується таким чином, щоб у її рамках досліджувалися повна і неповна причини [6, с. 225].

Передумовами виникнення логіки причинності є уявлення про причинно-наслідковий зв'язок як один із моментів універсального зв'язку предметів і явищ світу [10, с. 405], у межах якого визначальну роль виконує причина. Варто зазначити, що логіка причинності водночас розглядається як спеціальна частина філософської науки та складова частина логіки. Проблематика логіки причинності, як правило, розглядається на перетині філософських і логічних підходів до розуміння каузальності [6, с. 224].

Якщо порівнювати уявлення про причину через призму філософії та логіки, з яких, власне, і розвинулось науково-категоріальне визначення цього поняття, то можна прослідкувати певні відмінності. З погляду філософії, причина, або причинність, – це явище, яке викликає інше явище або наслідок. На відміну від філософії, логічне визначення причинності ґрунтується на мові. Тобто, в той час, як філософія досліджує причинно-наслідкові відношення між

подіями чи станами об'єктивної дійсності, предметом дослідження у логіці насамперед виступають взаємозв'язки між думкою та її матеріальним вираженням [5, с. 16].

І якщо взяти чітке трактування цих понять, то напевне отримаємо таку залежність: А спричиняє Б, значить А завжди буде супроводжувати Б. Але в повсякденному вживанні, коли ми кажемо, що А спричиняє Б, це може означати те, що А підвищує вірогідність виникнення Б, іноді, що А є необхідною, але ніяк не достатньою умовою виникнення Б, а інколи, що А є однією з багатьох умов або обставин виникнення Б.

Таке дещо довільне трактування причинних зв'язків додає труднощів у дослідженні причинних зв'язків, які є комплексними і відбуваються не відокремлено, а в сукупності з іншими процесами. Причинні зв'язки між предметами і явищами не існують у чистому вигляді. Вони завжди супроводжуються безліччю інших зв'язків, зокрема, тими обставинами, які забезпечують їх реалізацію [36, с. 22].

Тому завданням логічної інтерпретації причинності полягає в систематизації тих правильних схем міркувань, посилками або висновками яких служать каузальні висловлювання.

Якщо розглядати причинно-наслідкові відношення як явище об'єктивне, то можна виділити такі якісні характеристики:

1) всезагальний, або універсальний, характер.

Звідси випливає головний принцип причинності, а саме те, що будь-яке явище має свою причину, безпричинних явищ не існує;

2) необхідність, або закон причинності.

За наявного комплексу умов певна причина завжди за необхідності породжує свій наслідок;

3) часова асиметрія.

У часовому просторі причина завжди випереджує наслідок або одночасно з ним, але наслідок ніколи не може виникнути швидше, ніж його причина [43].

Необхідно зазначити, що у формальній логіці для характеристики логічної причинності застосовується не поняття або термінологія філософської онтології (тобто спричинення, зумовлення), а її спеціально-логічна інтерпретація [6, с. 225], тобто сукупність прийнятих у формальній логіці операцій, а саме *імплікування* («імплікація»), *кон'юнкція* та *диз'юнкція* [18, с. 30].

В загальноприйнятому визначенні, термін «імплікація» (від лат. *Implicatio* – сплетіння, від *implicō* - тісно пов'язую) – це логічний сполучник, який є хибним лише в одному випадку, коли перше висловлювання істинне, а друге – хибне [63, с. 68].

Інакше кажучи – це логічна операція, що утворює складне висловлювання з двох висловлювань за допомогою логічного зв'язку. [57, с. 15]. У логіці вважається, що зміст імплікативного зв'язку найбільш адекватно передає складне речення зі сполучником «якщо», яке в синтаксисі визначається як складнопідрядне речення з підрядною частиною умови. Проте в лінгвістичних працях неодноразово йшлося про те, що імплікативний зв'язок не збігається повністю з умовним [59, с. 29].

Перші спроби формалізувати змістовні відносини були зроблені Г. Фреге, який, увівши в математичну логіку критерій змістовності, зробив перший крок до шляху зближення проблем математичної логіки і проблем дослідження логічної структури природної мови. Каузальні відносини Г. Фреге формалізує у вигляді матеріальної *імплікації*: А. В, під змістовною ознакою розуміючи «істинність» і «хибність» [33, с. 109-110].

Імплікування, або логічна «імплікація», дозволяє також розглядати проблематику «оберненої» каузальності або в силу зазначеної «дзеркальності» під час логічної інтерпретації «реального» причинно-наслідкового зв'язку (залежності), або розглядом оберненої імплікації «в \rightarrow а», де у певних умовах те, з чого слідує, трансформується у певний логічний результат і навпаки [6, с. 225].

Поряд з імплікативним зв'язком існує універсальне логіко-граматичне

поняття, яким є *умовивід* [59, с. 30], (*від лат. ratio*) – як форма мислення, за допомогою якої на підставі одного і більше висловлювань виводиться нове висловлювання [47, с. 30]. У працях з логічного аналізу мови припускають, що в основі будь-якого умовиведення лежить причинно-наслідковий / каузальний зв'язок [59, с. 30].

Наступна логічна операція, яка має за своїм значенням «статус» непрямой логічної передумови каузальності, – це «*кон'юнкція*» (*від лат. conjungere – об'єднувати*), різновид логічної операції, яка поєднує логічні елементи сполучником [6, с. 225], який є істинним лише в тому випадку, коли всі його складники є істинними [63, с. 65], відповідає сполучнику «і» [29, с. 45].

Кон'юнкція у логіці причинності дає можливість сформулювати причинну основу, зокрема, шляхом логічного об'єднання низки неповних причин [6, с. 226]

Остання логічна операція – це «*диз'юнкція*» (*від лат. disjunctio – відокремлення, роз'єднання*) [39], яка являє собою логічну операцію, яка логічними засобами відображає альтернативу розвитку певних процесів [6, с. 226], у мові аналогами диз'юнкції є слова або, чи та інші слова, їм подібні [32, с. 228].

Підсумуємо усе сказане вище про логічні операції таблицею:

Таблиця 2

Логічні операції

<i>№</i>	<i>Назва</i>	<i>Позначення</i>
1.	Логічне помноження, кон'юнкція	і, та
2.	Логічне додавання, диз'юнкція	або
3.	Логічне заперечення, інверсія	не
4.	Імплікація, слідування	якщо, то
5.	Еквівалентність, рівнозначність	тоді і тільки тоді

Порівняно із кон'юнкцією, диз'юнкція є складнішою, тому що у формальній логіці традиційно розглядається «жорстка» і «м'яка» диз'юнкція. У разі «жорсткої» диз'юнкції альтернатива не має винятків і описується схематично: «або те, або інше». У разі «м'якої» диз'юнкції альтернатива має виняток (що має вид «перетину» з кон'юнкцією) і описується схематично: «або те, або інше; або і те, і інше» [6, с. 226].

Загалом можливість виявлення логічних операцій у висловлюваннях природної мови пов'язане з питанням рокування когнітивної природи зв'язків мови і мислення, оскільки навколишня дійсність відображається в свідомості людини у вигляді різноманітних форм думок (суджень, понять, умовиведень), що виражаються у кожній мові залежно від її граматичної специфіки. Водночас урахування логічної традиції у вивченні мовних явищ, безумовно, потребує критичного осмислення, зокрема, коли досліджуються мовні експлікації філософських і логічних категорій, з-поміж яких і поняття каузальних, або причинно-наслідкових відношень [59, с. 31].

Зауважимо, що поняття причинності єдине для всіх конструкцій, проте типів причинних значень може бути кілька, бо вони утворюються під впливом лексичного та граматичного значення компонентів цих причинних конструкцій. Наразі серед дослідників не існує одностайного погляду на принципи класифікації семантичних типів причинних відношень навіть в межах однієї мови. Це пояснюється відсутністю загальних принципів типології причинних значень і певною суб'єктивністю цієї категорії. Проблему ускладнює ще й той факт, що, незважаючи на універсальність філософсько-логічного устрою когнітивної діяльності людини, у різних народів спостерігаються відмінності в мовних позначеннях причинно-наслідкових відношень [59, с. 34].

Отже, логіка причинності будується так, щоб в її рамках могло бути отримане опис і повних, і неповних причин. Ця логіка знаходить додатки при обговоренні понять закону природи, онтологічної необхідності, детермінізму тощо.

1. 3. Лінгвістичне визначення каузальності, її типологія та класифікація

Сучасна лінгвістична наука характеризується антропоцентричною парадигмою, у межах якої безсумнівний інтерес представляє дослідження мовної реалізації каузальності в безпосередньому зв'язку із мисленням [40, с.136]. Лінгвістичне поняття причини, беручи початки у логіці та філософії, може сприйматись через призму системи мови дещо відмінно, хоча головні якісні ознаки категорія зберігає у будь-якій галузі науки, підносячись до рівня універсальних понять дійсності.

Розглядаючи каузацію як лінгвістичну категорію, можна виявити деякі розбіжності з відповідними поняттями у філософії щодо денотатів, категорій чи типів умов. Лінгвістична каузальність – це результат категоризації та концептуалізації навколишнього світу внаслідок когнітивної діяльності людського мозку. Каузальні зв'язки, які існують в об'єктивній реальності, знаходять своє відображення у свідомості людей за допомогою когнітивної діяльності, а виражаються у мові [1, с. 87].

В загальному значенні під терміном «*каузація*» розуміється мовна репрезентація логічної категорії причинності [20, с. 127]. У лінгвістичній літературі її розуміють вузько (як синонім причинності) і кваліфікують як семантичну категорію, що вказує на подію або явище, які породжують іншу подію або явище [36, с. 35]. Згідно з тлумаченням, поданим у «Сучасному лінгвістичному словнику» *каузація* або *каузативність* (від лат. *causa* – причина) – це позначення події або явища, що породжують чи / або зумовлюють інші події або явища [55, с. 295]. А в «Оксфордському словнику» ми можемо побачити таке визначення *каузаці* (причина) [...*те, що змушує щось відбуватися ...*] [71, с. 103]. Цей термін часто використовують синтаксисти, оскільки центральним засобом вираження каузальності є сполучники причини. Крім того, каузальність можуть репрезентувати інші синтаксичні, а також різні морфологічні й лексичні засоби [38, с. 35].

На думку Н. Леміш, причинність – «не явище, а спосіб зв'язку явищ і предметів, існуючий поза свідомістю людини» [40, с. 88]. Хоча такий погляд не всі поділяють, проте ніхто не заперечує суб'єктивного існування причинності як одного з основних компонентів людського мислення. Якщо людина мислить категоріями причини та наслідку – через ці категорії пізнає навколишню дійсність, то каузальність відображається в людській мові, а лінгвістичне відображення причинно-наслідкових зв'язків є елементом психічного відображення цих зв'язків [40, с. 88].

І. Кучман визначає каузативність, як мовну категорію, яка відображає дійсні зв'язки між об'єктами і явищами зовнішнього світу, які проходять крізь призму людської свідомості, категоризуються нею та проєктуються на виражальні засоби певної мови. За його розумінням, каузативні відношення у мові є відображенням каузальних (причиново-наслідкових) відношень у навколишній дійсності [38, с. 88].

Інші науковці пов'язують категорію каузативності зі спонукальністю, стверджуючи, що функція каузативних дієслів полягає у спонуканні до дії або спричиненні через спонукання чи примус [49, с. 36].

Таким чином термін *казуація* – це мовна репрезентація причинно-наслідкових зв'язків, що вказує на подію або явище, яке породжує іншу подію або явище. Цей термін став основою для розуміння поняття *каузативності*, який вживається для позначення варіантних ситуацій причини, у вигляді *каузативних ситуацій*, мовною моделлю передачі якої є *каузативні конструкції*.

За самою суттю, каузальність в мовознавстві є «калькою» с філософської категорії причинності, проте цілий ряд особливостей не дозволяє говорити про повну тотожність цих понять. Справа в тому, що кожне поняття в процесі свого практичного вжитку розширює і звужує межі свого значення. Незліченні нюанси у вживанні живого поняття в мові часто просто невловимі, і ми не повинні прагнути до того, щоб це зробити у визначенні. Коли мова йде про визначення філософської категорії, завдання полягає в тому, щоб схопити деяке

її ядро, генетичний центр [40, с. 88].

У лінгвістиці існує суміжний термін, який корелює із категорією *каузативності*, це *каузальність* [18, с. 103]. Незважаючи на спільність їх походження, багато дослідники визнають, що каузальність і каузативність не є синонімічними утвореннями щодо представлення ними причинової семантики [38, с. 46].

Каузальність – це всеосяжна логіко-філософська категорія, яка охоплює всі види зв'язків між подіями [18, с. 103] та передбачає такі її характеристики, як універсальність, необхідність, часова асиметрія, зумовленість наслідку причиною. Каузальність вважається широкою за обсягом категорією, яка відображає уявлення людини про причинно-наслідкові відношення загалом, увесь спектр зв'язків між подіями реальної дійсності й реалізується в мові синтаксичними засобами, як правило, засобами складного речення [45, с. 65]. У лінгвістиці каузальність пов'язана передусім з певним лексичним або граматичним значенням, що актуалізується у вигляді сем у лексичних одиницях і синтаксичних побудовах різних типів [48, с. 20]. Семантична бінарність каузативності обумовлена наявністю двочленної опозиції «причина – наслідок». Семантична бінарність може бути наочно представлена на прикладі лексичного каузативу в українській мові: «Мати розбудила сина. 1) мати каузувала, тобто вплинула певним чином; 2) син прокинувся [48, с. 20].

Тоді як *каузативність* розглядається як лексико-граматична категорія дієслівних предикатів, що відображає причиново-наслідкові відношення між суб'єктом та об'єктом [45, с. 65; 17, с. 12].

Каузативність – це різновид реляційного типу значення, властивого дієслівним предикатам, розшифровується як семантично розпізнавальна ознака дієслова [40, с. 88]. Тож, оскільки, як ми визначили, категорія каузативності – семантична розпізнавальна ознака дієслова, то вона є важливою для всієї системи дієслівного гнізда. Саме ця ознака відрізняє каузативні дієслова від інших класів дієслів [40, с. 88].

Якщо каузальність об'єднує всі окремі значення, з яких складається

зумовленість і виражається в мові синтаксичними засобами, то каузативність виділяє з усіх окремих значень тільки цільову установку та стимул [45, с. 65].

Категорія каузативності є універсальною типологічною категорією, тому знаходить своє вираження на всіх рівнях мови [14, с. 39; 54, с. 43]. Залежно від засобів вираження семантики каузативності розрізняють:

- 1) *лексичний* каузатив;
- 2) *фразеологічний* каузатив;
- 3) *словотвірний* каузатив;
- 4) *граматичний* каузатив.

Порівняймо ці види каузативу, підкрпивши їх визначення та пояснення прикладами:

Лексичний каузатив – це дієслова, в семантичну структуру яких включається інкорпорований компонент каузативності, тобто передача значення каузативності у якості свого основного значення: англ. *eat, feed*, укр. *розбити, побудувати, зруйнувати і ін.* В семантику лексичних каузативів вже включено обсяг пропонованих статальних дієслів, наприклад: англ. *die –kill*, укр. *поїти – пити тощо* [40, с. 89].

Фразеологічний каузатив – це вираження каузативності за допомогою фразеологічних одиниць, що відповідає моделям «дієслово + іменник», «дієслово + прийменник + іменник»: англ. *to make smb feel creepy, to fix one's eyes on sth.* укр. *мотати* душу, *поставити* на ноги [38, с. 67].

Словотвірний каузатив – систему словотвірних засобів, які допомагають від некаузативної основи (основ) утворити каузативну зі значенням: англ. *to crumple up, to set forth, to come back*, укр. *легальний –легалізувати, активний – активізувати тощо* [38, с. 72].

Грамматичний каузатив поділяється ще на кілька підгруп:

- 1) *морфологічний* каузатив;
- 2) *синтаксичний* каузатив;
- 3) *аналітичний (чи перифрастичний)* каузатив.

Порівняймо ці види каузативу за попереднім прикладом:

Морфологічний каузатив – це морфологічно похідні каузативні дієслова, які утворюються за допомогою додавання префіксів або суфіксів до основ неперехідних дієслів англ. *illustrate, edify* [12, с. 10; 21, с. 18].

Синтаксичний каузатив – це використання специфічної синтаксичної структури речення для вираження причинно-наслідкового зв'язку. У цьому випадку, сама граматична конструкція речення передає ідею причини або спонукання до дії [38, с. 43]. Умовою такого каузатива є наявність у мові спеціалізованих каузативних зв'язок, які у сполученні з будь-яким некаузативним дієсловом утворюють каузативну конструкцію [21, с. 18].

Аналітичний (перифрастичний) каузатив – каузативні конструкції, утворені за допомогою допоміжних дієслів, які не мають морфологічного каузатива (*каузативне дієслово – зв'язка*) або ідіоматичними виразами, англ. *to invitation of the smb*, укр. *змусити, веліти*.

Незважаючи на відмінності в структурній організації каузативу в різних мовах, для граматичних і лексичних засобів вираження каузативної семантики характерний певний набір загальних змістовних ознак: значення прохання, дозволу, примусу, спонукання тощо [38, с. 43; 54, с. 45]. Незалежно від типу вираження семантики каузативу, головне місце у ньому займає *дієслово*, семантична структура якого, має різну ступінь складності. [18, с. 103].

Отже, семантика категорії каузативності має складну та багатокомпонентну природу, так як в ній переплітаються каузативні, каузальні, результативні і цільові значення слів. Тому семантичне значення каузативних конструкцій ґрунтується не тільки на понятті «причинності», а й розглядається як «спонукання» мовця до дії. За допомогою цього засобу мовець не лише може ефективною мірою виразити свої думки перед співрозмовниками, але й спонукати до їх до вчинення цих дій [14, с. 40].

Нині у центрі уваги перебуває змістовна сторона мовних явищ, а саме рух їх від змісту до форми, тобто від від змістового плану до плану вираження. Для традиційної граматики характерне переважання моносистемного (системно-диференціюючого, рівневого) аналізу одиниць, класів і категорій морфології та

синтаксису, граматичних форм слова, синтаксичних конструкцій, рядів форм та типів конструкцій, частин мови, членів речення, граматичних категорій як протиставлених один одному форм із однорідним змістом.

В галузі функціональної граматики використовується полісистемний аналіз, який спрямований на вивчення єдиності, що охоплюють різнорівневі (морфологічні, словотвірні, лексичні, синтаксичні) компоненти в їх поєднаннях. Цей підхід дозволяє визначити, виявити та охарактеризувати систему мовних засобів для реалізації того чи іншого змісту.

Склад поняттєвих категорій, або функціонально-семантичних категорій, тобто категорії каузативності у тому числі, поряд з іншими функціонально-семантичними категоріями має узагальнене значення та оформляється багатою палітрою мовних засобів. Одним з провідних засобів актуалізації семантики каузативності в англійській мові є каузативні дієслова. Даний розряд глагольних лексем функціонує як повнозначні каузативи, що виражають «канонічні» каузативні відносини, а саме – спонукання особи до дії або зміни стану. В основі виділення класу каузативних дієслів лежить ознака суб'єктно-об'єктних відносин. Більш ретельно ми розглянемо набір таких дієслів у третьому розділі.

Таким чином, причинно-наслідкові зв'язки – це лише складова поняття каузальності. Саме тому каузальність – категорія більш широка, що відображає весь спектр зв'язків між подіями реальної дійсності, ніж каузативність. Обидві категорії показують, як носії конкретної мови проводять розмежування між різними видами причинних відносин, як вони інтерпретують каузальні зв'язки між цими подіями і діями людей.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Підсумовуючі, слід зауважити, що теоретичні положення роботи спочатку ґрунтуються на філософсько-логічній інтерпретації розуміння категорії причини, а вже потім сприймаються через призму мови.

1. Простеживши багатовікову історію розвитку ідей про поняття «*причини*» в філософії, ми з'ясували що дана категорія стосується наявності в навколишній дійсності причинно-наслідкових зв'язків, тобто між *причиною* і *наслідком* існує асиметричний зв'язок, який не є рівноправним, оскільки одне, за відповідною *умовою*, визначає інше. Це насамперед сатло передумовою виникнення логічної інтепритації причинності.

Виявлення логічних операцій у конструкціях природної мови розкриває когнітивну природу зв'язків мови і мислення, оскільки навколишня дійсність відображається в свідомості людини у вигляді різноманітних форм думки, що виражаються у кожній мові залежно від її граматичної специфіки.

Від чого лінгвістичне визначення причинності пов'язане з розумінням буття людини, що виражається в мові за допомогою різних способів і засобів.

Каузація – як мовна репрезентація причинно-наслідкових зв'язків, що вказує на подію або явище, яке породжує іншу подію або явище. Цей термін став основою для розуміння понять *каузальності* та *каузативності*, які вживають для позначення варіантних ситуацій причини, або *каузативних ситуацій*.

Під терміном *каузальність* у роботі розуміється логіко-філософська категорія, яка охоплює всі види зв'язків між подіями й відображає реальні зв'язки між об'єктами навколишнього світу, які категоризуються свідомістю людини як причинні та реалізується в мові синтаксичними засобами. А *каузативність* розглядається як лексико-граматична категорія дієслівних предикатів, що відображає причиново-наслідкові відношення між суб'єктом та об'єктом.

Залежно від засобів вираження семантики каузативність характеризується широким набором способів вираження, а саме:

1. *Лексичний спосіб* – вживання слів, в структуру яких вже включається каузативність;

2. *Фразеологічний спосіб* – вираження каузативності за допомогою сталих фразеологічних одиниць (це спосіб більш виражений українській мові);

3. *Словотвірний спосіб* – система словотвірних засобів, які допомагають від некаузативної основи (основ) утворити каузативну;

4. *Граматичний*, який у свою чергу розподіляється на:

1. *Морфологічний спосіб* – утворення каузативних слів, з використанням морфологічних змін у формах слів, які вказують на каузативність тобто змінення або додавання морфем чи/або мовних одиниць для утворення нових форм, які виражають каузативність;

2. *Синтаксичний спосіб* – зміна порядку слів у реченні або фразі, що вказує на вплив або спонукання до виконання дії;

3. *Аналітичний (перифрастичний) спосіб* – каузативні конструкції, утворені за допомогою допоміжних дієслів, які не мають морфологічного каузатива (*каузативне дієслово – зв'язка*) або ідіоматичними виразами.

РОЗДІЛ 2

МОВНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ КАУЗАЛЬНИХ КОНСТРУКЦІЙ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

2. 1. Засоби вираження категорії каузативності в англійській та українській мовах

Історія дослідження мовної причинності має за основу багатющий матеріал, оскільки причинність є універсальним феноменом, який притаманний людській свідомості взагалі і мовній свідомості багатьох народів, незалежно від рівня складності мови [38, с. 46]. Варто зазначити, що кожна мова має свою, відмінну від інших систему різнорівневих засобів, якими мовець може висловити таке вічне поняття, як причинність. Багатоплановість та різноманіття усіх шляхів та засобів презентації каузативних відношень у мовах стало причиною виникнення різних, інколи полярних, поглядів на її вивчення в мовознавстві [2, с. 16].

Як ми зазначали вище, категорія каузативності характеризується широким набором способів вираження: лексичний, фразеологічний, словотвірний, морфологічний, синтаксичний, аналітичний способи.

Термін каузатив використовують переважно дослідники романо-германської філології, оскільки він властивий німецькій, французькій, англійській мовам, де є дієслова *lassen, faire, laisser, make, let*, які повністю десемантизувались і спеціалізуються тільки на вираженні каузативності [37, с. 44]. Тому, в англійській мові каузативність визначається як лексико-синтаксична категорія, формою вираження якої є мовні одиниці та синтаксичні конструкції. Це можуть бути конструкції із службовими каузативними дієсловами або ідіоматичними виразами.

В англійській мові каузативні конструкції функціонують у чотирьох різновидах:

- 1) *напівдопоміжне каузативне дієслово + об'єкт каузації + інфінітив (to*

order, to force, to command).

2) допоміжне каузативне дієслово (*to have/ to get*) + об'єкт каузації + інфінітив.

3) допоміжне каузативне дієслово (*to have/ to get*) + об'єкт каузації + *Participle I/II*.

4) напівдопоміжне каузативне дієслово + об'єкт каузації + прийменник + іменник [2, с. 17; 37, с. 44].

В українській мові, на відміну від англійської, стрижневими словами у передачі причинності, тобто повнозначними зв'язками, можуть виступати іменники і прислівники. Проте, з усіх морфологічних типів каузативний зв'язок особливий інтерес представляє дієслівна зв'язка [12, с. 10; 37, с. 43]. Так, каузативні дієслова визначаються, як предикативні одиниці, у значенні яких присутня сема каузативності.

Спосіб передачі каузативної семантики за допомогою дієслівних зв'язок (власне дієслів та дієслівних сполук) та залежних від них елементів у реченні складається із: напівдопоміжного допоміжного дієслова на позначення відношення каузації (можливо із поясненням каузуючої ситуації), а також каузованої ситуації (переважно у формі інфінітива або інших еквівалентних конструкцій) [38, с. 44].

Група каузативних дієслів в українській мові виокремлюється на основі лексико-семантичних та семантико-граматичних критеріїв. Як зазначає І. Кучма, усі дієслова української мови поділено на каузативні та некаузативні за наявністю / відсутністю каузативної семи. Каузативні дієслова в українській мові перебувають в опозиційних відношеннях із відповідними некаузативними корелятами. Тому, залежно від типу каузативної опозиції, в українській мові розрізняють: *фразеологічні зрощення*, котрі репрезентують сему каузативність на рівні фразеологічної одиниці, напр.: *мотати душу, поставити на ноги*. Як правило, вони не співпадають з англійською мовою. *Морфологічний каузатив*, тобто структура каузативних дієслів може впливати на їхню семантику, саме через *префіксно-суфіксні* моделі, як: – ви- + ити, о-+ ити, об- + -ува-; пере- + -

ува-; по- + -ува-; при- + -юва-; під- + -юва-, напр. звинуватити, також виокремлюють *префіксні/напівпрефіксні* за допомогою: з-, с-, у-, в-, на-, за-, зне-, обез-, напр. порадувати, звинити, та *суфіксні* моделі— -и-, -а-, -ува-, -юва-, напр. жирувати, катувати каузативні дієслова. Та *синтаксичні каузативні конструкції* [2, с. 18]:

1. напівдопоміжне каузативне дієслово + об'єкт каузації + інфінітив;
2. напівдопоміжне каузативне дієслово + об'єкт каузації + прийменниковоіменникова сполука;
3. напівдопоміжне каузативне дієслово + пряма мова;
4. напівдопоміжне каузативне дієслово + підрядне додаткове або підрядне мети зі сполучником «щоб» [12, с. 17; 38, с. 44]

Група напівдопоміжних дієслів в аналізованих мовах є досить об'ємною, тому вони утворюють багату відтінкову палітру різновидів значення аналітичного каузативу, а саме:

- 1) *чиста каузація* (викликати, cause);
- 2) *каузація з відтінком примусу* (змушувати, примушувати, приневолювати. силувати; make, cause, coerce, compel, force, urge, impel, induce);
- 3) *каузація з відтінком прохання* (просити, вмовляти, благати, молити, заклинати: ask, beg, inquire, entreat, implore, plead, beseech);
- 4) *каузація з відтінком наказу, команди, розпорядження* (наказувати, командувати, веліти, розпоряджатися; order, command, tel);
- 5) *каузація з відтінком поради, пропозиції, запрошення* (пропонувати, запрошувати, закликати, радити, рекомендувати, пропонувати, підказувати: advise, recommend, prescribe, guide, instruct, counsel, advocate, suggest, prompt);
- 6) *каузація з відтінком дозволу / заборони* (благословляти, давати право; давати, дозволяти, допускати, санкціонувати, боронити, забороняти: allow, let, permit, sanction, grant, consent);
- 7) *спонука* (підбивати, підштовхувати, попукувати, приневолювати. спонукати, спонукувати, схилити, тягнути, штовхати force, push, urge);
- 8) *допомога / перешкода* (допомагати, сприяти, зарадити: promote, favour,

facilitate, assist: перешкоджати, заважати; hinder, impede, prevent, stop, keep) [38, с. 45].

Саме різноструктурність української та англійської мов обумовлює специфічні риси, які проявляють каузативні дієслова при вираженні універсального значення каузативності.

Отже, можемо зробити висновок, що в англійській мові каузативність визначається як лексико-синтаксична категорія, формою вираження якої є мовні одиниці та синтаксичні конструкції, тоді як в українській мові каузативність є морфологічною категорією з синтаксичною формою вираження. При цьому слід зазначити, що будь-яка морфологічна форма функціонує тільки в межах певного синтаксичного поєднання.

2. 2. Дієслово як універсальний засіб передачі каузації

Відомо, що функціонально-семантична категорія каузативності виражається на різних рівнях мовної системи [2, с. 22], однак ядром вираження каузативності визнають каузативне дієслово, як клас ознакових слів, що займають позицію предиката [35, с. 2].

Термін «каузативне дієслово» з'явився в наукових дослідженнях понад століття тому та об'єднуються загальною категоріально-граматичною ознакою. Це досить великий клас слів, для якого характерні дуже своєрідні перетворення семантики за специфічними моделями. Каузативні дієслова являють собою один із способів відображення між двома (або більше) ситуаціями, які перебувають в причинно-наслідкових зв'язках [2, с. 22].

У якості каузативних розглядаються дієслова, що служать для вираження каузативних ситуацій, тобто макроситуацій, в яких одна проста ситуація є причиною, а інша - наслідком. До розряду каузативних дієслів доцільно відносити всі дієслова, що мають семантичну ознаку каузатива, незалежно від того, чи єдина це семантична ознака або слово має додаткові семантичні ознаки, що характеризують дію-причину і дію-наслідок [2, с. 22].

Каузативні дієслова мають специфічні риси на відміну від традиційних лексико-граматичних розрядів дієслівної лексики (дієслова мовлення, переміщення, спілкування, руху, почуття, думки і т.д.) [2, с. 22]. Це пов'язано з тим, що в каузальну ситуацію входять п'ять обов'язкових смислових компонентів, а саме: 1) *організуюча константа*, що позначає відношення каузації, вона робить ситуацію каузативною; 2) *суб'єкт* і 3) *стан антецедента* (той, що передує); 4) *суб'єкт* і 5) *стан консеквентна* (той, що йде наступним) [18, с. 103].

Каузативні дієслова об'єднує, на відміну від типових лексико-семантичних груп, не однотипність позначуємих ними дій, а однотипність способу представлення цих дій, комплексний характер семантики, яка зазвичай відображає кілька елементів каузативної ситуації [2, с. 22]. Від чого існує декілька семантичних класифікацій каузативних дієслів:

1) *залежно від ступеню впливу каузатора* виділяють *маніпулятивну* каузацію, де дія відбувається за допомогою фізичної сили [18, с. 103] (напр.: англ. to cut away, to throw, to push; укр. відрізати, кидати, тягнути тощо) [19, с. 44] та *директивну* каузацію, передбачає застосування каузатором соціальних або вербальних засобів [18, с. 103] (напр.: англ. to condemn, to beg, to arrest; укр. конфіскувати, випрошувати, заарештувати тощо) [19, с. 44];

2) *залежно від темпоральної дистанції між антецедентом та консеквентом* каузативні ситуації поділяються на *прямі*, коли антецедент безпосередньо є причиною консеквента (напр.: “Х, штовхаючи Y, примушує його впасти”) [19, с. 44], та *непрямі*, коли консеквент каузується не безпосередньо антецедентом, а ще однією дією (напр.: “Х ламає машину, внаслідок чого Y потрапляє в аварію”) [18, с. 103];

3) *залежно від ступеня участі каузатора* каузативні ситуації поділяються на *фактивні*, де каузатор розглядається як основне джерело дії, що каузується [19, с. 44] (напр.: пор.: англ. to pull, to take, to beg; укр. тягнути, брати, благати) [24, с. 103], *пермісивні (прохібитивні)*, де каузатор не є основним джерелом дії, яка каузується, а його роль обмежується дозволом

(забороною) виконання дії [19, с. 44] (напр.: англ. to let, to allow, to forbid; укр. дозволяти, допускати, забороняти) [18, с. 103], та *асистивні*, каузатор є не єдиним джерелом дії, яка каузується, а виконує цю роль спільно з ким-небудь іншим чи сприяє виконанню дії [19, с. 44] (напр.: англ. to help, to facilitate; укр. допомагати, сприяти) [18, с. 103];

4) за характером каузувальної ситуації виділяють *навмисну (активну)* каузацію, що базується на характері каузувальної дії, яка може бути агентивною, тобто протікати під контролем каузатора (напр.: John built a house ‘Джон побудував дім’) каузацію та *ненавмисну (пасивну)* каузацію, тобто відбуватися без активної участі каузатора (напр.: Jane dropped her pencil ‘Джейн упустила свого олівця’) [18, с. 103];

5) за напрямком каузативної дії виділяють *пряму (позитивну)* каузацію, тобто становлення відношень та *зворотну (негативну)* каузацію, тобто розрив відношень і містить негативну сему [18, с. 103];

б) за ступенем безперервності каузативного ланцюга виділяють *безперервну* каузативність ланцюга і *переривчасту* каузативність ланцюга (напр.: англ. ...And every evening... she made him take me out on the end of a string for a walk, укр. Останні сімдесят років зробили... процес необоротним) [14, с. 40];

7) за ідентичністю перебігу в часі або в просторі каузативної дії виділяють з *протяжно тривалою* каузацією і *одно-разовою точковою* каузацією. (напр.: англ. ...he peered continually, clutching in his hand,...as tick with a heavy stone made fast to the end, укр. ...тоді й зневіра могла пробратися в душу, але ми не відступили, Шляхтич не дав нам відступити...) [14, с. 40].

Отже, можна виділити наступні типи каузації і розряди дієслів: *каузація пересування* (to lead someone, to guide someone, to pull (out of / at)); *каузація положення в просторі* (to put, to lay, to place, to set); *каузація зміни ознаки* (to enrich, to expand, to increase); *каузація буття, породження об'єкта* (to form, to build, to shape, to mould, to create, to establish, to set up, to produce, to manufacture, to develop, to constitute, to make up); *каузація відносин належності* (to give, to

pass, to hand, to deliver, to withdraw, to confiscate); *каузація сприйняття органами почуттів* (to show); *каузація інтелектуального стану* (to persuade, to convince, to assure, to teach, to train); *каузація погіршення стану* (to cripple, to bruise, to maim, to lacerate, to abrade, to contuse, to strain); *каузація поліпшення стану* (to heal, to revive, to cure, to immunize, to refresh, to rest, to revitalize); *каузація зміни стану*, оцінка якого залежить від ситуації (to fatten, to pomade, to dress, to attire, to frizz, to shave); *каузація позитивного емоційного тону* (to please, to adore, to encourage, to becalm, to gratify, to enchant, to delight, to marvel); *каузація негативного емоційного тону* (to perturb, to pain, to madden, to intimidate, to afflict, to abase, to blame, to dissappoint, to exasperate); *каузація творення і надання форми* (to form, to fashion, to frame, to model, to shape, to figure, to fix, to set, to create, to transform, to reform, to formulate); *каузація знання* (to know, to be aware, to find out, to ascertain, to worm out, to announce, to inform, to view, to teach, to consider, to educate) [2, с. 25].

Звертаємо увагу на те, що окрім власне каузативних дієслів, тобто дієслів, значення яких вже містить каузативне відношення, в англійській мові існує низка не каузативних дієслів, які спочатку не були дієсловами в значенні каузатива, а потім пере kwalіфікувались в каузативність через їх регулярне вживання в певному синтаксичному контексті, тобто в певних типах каузативних конструкцій. При цьому, в наслідок граматикалізації, відбувається певна втрата ними конкретного лексичного значення, тобто десемантизація, що виявляється, крім іншого, в зміні вихідної валентності. Ряд дієслів в результаті регулярного вживання в каузативній функції виділяються в клас функціонально-граматичних каузатива (напр.: *get, have i take*, що виражають відношення каузативності лише в складі каузативної конструкції. Саме уточнення способу каузативності в контексті нерідко вимагає когнітивного пошуку.) [41, с. 184].

Особливість ряду дієслів, що умовно відносять до категорії каузативності, відбувається тільки в момент формування змісту висловлення, а також те, що зміст будь-якого висловлювання є результат дії принципу інтеграції лексичних та граматичних значень всіх елементів висловлювання та його структурного

значення [18, с. 103], практично не враховується при вирішенні проблеми перекладу каузативних конструкцій в рамках лінгвістичного підходу до перекладу. Автори часто звертали основну увагу на пошук відповідників окремих каузативних дієслів. Однак при цьому залишається неясним, чи в усіх контекстах дане дієслово може перекладатися одним з цих виразів, на чому ґрунтується вибір одного замість іншого, можуть бути і інші варіанти перекладу даних пропозицій. Іноді самі автори визнають проблематичність такого підходу: відзначається, зокрема, що при орієнтації на міжмовній відповідності, неможливо відобразити в перекладі відмінності між різними каузативними дієсловами, наприклад, п'ять різних дієслів, *force, compel, impel, cause, make*, в словнику Мюллера переводяться приблизно однаково [41, с. 184].

Таким чином, категорія каузативності вивчається з урахуванням дієслівного значення, а інтерпретується в межах каузативної ситуації. Необхідність звернення до дієслів із семантикою каузації зумовлена інтересом до проблем семантичного синтаксису та недостатнім вивченням специфіки реалізації цієї категорії на лексичному рівні.

2. 3. Семантика каузативних сполучників

У лінгвістичній літературі наявні різні підходи до визначення сполучників, сполучних слів та їхніх аналогів. [38, с. 137]. Традиційно сполучником називається незмінювана службова частина мови, яка служить для зв'язку членів речення або частин складного речення [4, с. 12; 9, с. 5].

Сполучники англійської мови виконують однакову функцію з українськими сполучниками, саме тому і їх визначення, як частини мови співпадає: сполучник (*conjunction*) – це службова частина мови, що зв'язує два слова, окремі незалежні речення в одному складносурядному або ж частини складнопідрядного речення [23, с. 354]. Сполучники не змінюють своєї форми, в реченні не виступають у якості певного члена речення і не використовуються самі по собі. Однією з відмінностей англійських сполучників є те, що вони

часто мають однакові форми з прислівниками та прийменниками [4, с. 13].

За класифікацією підрядні сполучники англійської мови, за характером вираження ними семантико-синтаксичних зв'язків поділяються на такі групи:

1. Часу: *after, as, as long as, as soon as, before, hardly...when, no sooner...than, since, until (till), when, while*. Наприклад: *After the steamer had left the port, we sent a telegram to the buyers.*

2. Причини: *as, because, for, now (that), on the ground that, seeing (that), since*. Наприклад: *I cannot do it now because I am very busy.*

3. Умови: *if, in case, once, on condition, provided (that), providing (that), so (as) long as, supposing (that), unless*. Наприклад: *I will lend you the book on condition (that) you return it on Monday.*

4. Мети: *for fear that, lest, so that, that, in order that*. Наприклад: *The invitations were sent out early that (in order that) the delegates might arrive in time for the conference.*

5. Образу дії: *as, as if, as though, so...that, such...that*. Наприклад: *There was such a storm that day that the steamer could not leave the port.*

6. Порівняння: *as...as, (not) so...as, than*. Наприклад: *The book is not so interesting as I thought.*

7. Наслідку: *so that*. Наприклад: *The loading of the goods was completed on Monday so that on Tuesday the steamer was able to leave the port.* В класифікаціях інших науковців ця група об'єднується зі сполучниками причини.

8. Допустові: *in spite of the fact that, notwithstanding that, though (although)*. Наприклад: *He knows English perfectly though (although) he has never been to England* [4, с. 20; 23, с. 354].

За визначенням Рафальського Д. В., ядром групи причинних сполучників, складають *for, because, since, as*. Описуючи характер відображення сполучником *for* взаємозв'язку між діями, що повідомляються, пропозиція з *for* не відноситься до присудка попередньої пропозиції, оскільки в ньому немає вказівки на причину дії, виражену цим присудком; пропозиція з *for* відноситься до всієї попередньої пропозиції, обґрунтовуючи висловлення, що міститься в

ньому. Такий характер з'єднання частин складної пропозиції властивий тільки сурядності [51, с. 76].

Сполучник *because* відрізняється, на думку автора, значною визначеністю у вираженні причинних зв'язків у пропозиції. Цьому сприяє лексична прозорість основної частини сполучника *cause*, тобто «причина» [51, с. 76]. Основним значенням *because*, як правило, є причинно-наслідкова залежність між подіями і явищами реальної дійсності, коли фіксуються відносини, об'єктивно існуючі поза свідомістю пізнає їх суб'єкта, тобто мовець не вдається до жодних доказів, а повністю покладається на своє або загальнолюдське знання про світ, напр.: *He killed the cat because she had scratched him* [27, с. 16] *Was it because he never listened to her ?* [81, с. 44].

Because часто розміщується на початку речення, особливо, коли ми хочемо акцентувати увагу на причині. Можна використовувати *because* у підрядному реченні причини без головного речення, у розмовному стилі мовлення, неофіційному письмі чи художній літературі, коли того потребує ситуація [4, с. 40].

Сполучнику *since* властивий зіставний характер вираження причинних зв'язків, заснованих на тимчасовій співвідносності дій, що зіставляються, причому попередня дія, внаслідок факту зіставлення, повідомляється і сприймається як природна причина подальшої дії [51, с. 76]. При конструюванні висловлювань з сполучниками *since* величезну роль грає діяльність свідомості, пов'язана міркуваннями роздумами з приводу подій і явищ реальної дійсності, напр.: *On the map the little black line stopped somewhere in western Kansas; but since rivers generally rose in mountains, it was only reasonable to suppose that ours came from the Rockies; ... they hadn't been very busy since the strike started* [65, с. 159].

Зазвичай, використовується сполучник *as* коли одна подія відбувається, поки інша триває, тобто належить до підрядних сполучників часу [4, с. 38], однак основним значенням сполучника *as* визначається відображення таких зв'язків, при яких те, про що говориться в підрядному з *as*, вважається вже

відомим, очевидним фактом, як природна причина дії, вираженої підметом головної пропозиції, внаслідок чого повідомлення причини має пояснювальний характер. Наявність пояснювального відтінку значення у сполучнику *as*, з одного боку, відрізняє цей сполучник від сполучників *because* та *since*, з іншого боку, зближує *as* зі сполучником *for*. Однак сполучник *as* не синонімічний *for*, напр.: *He went without his violin, as there was the smell of rain in the air* [51, с. 76].

Таким чином, сполучники здатні назвати відносини між подіями і явищами позамовної дійсності, і така номінація відносин між явищами позамовної дійсності не може істотно відрізнитися від номінації знаменними словами предметів, властивостей, дій. Причинний зв'язок виникає тільки завдяки вживанню відповідного сполучнику, а це доводить, що кожен сполучник певне значення, що виражає екстралінгвістичною реальності ту чи іншу зв'язок між явищами [65, с. 160].

2. 4. Особливості прийменникового визначення каузальних зв'язків

Прийменники викликають постійний інтерес мовознавців своєю багатогранністю і неосязністю, оскільки є однією з найбільш суперечливих частин мови [7, с. 109]. У лінгвістичному енциклопедичному словнику прийменник визначається як розряд службових, морфологічно незмінних слів, що виражають різні відносини між залежними і головними членами словосполучення і здійснюють підрядну синтаксичну зв'язок всередині словосполучення і пропозиції [3, с. 85].

Термін «прийменник» походить від латинського «*praepositio*», де «*prae*» означає перед, а «*positus*» – покладений. Звідси англійське «*preposition*» (прийменник) [7, с. 109]. Прийменник – це службове слово, яке виражає відношення іменника (або займенника) до інших слів у реченні. Без цієї частини мови неможливо побудувати речення і грамотно висловити думку, крім того, прийменники впливають на значення слів, з якими вони пов'язані,

часто змінюючи їх первісний зміст, напр.: *Her hair was cut and dressed by the best hand, her clothes put on with care, and both Mrs. Allen and her maid declared she looked quite as she should do (Austin); With such encouragement, Catherine hoped at least to pass uncensured through the crowd (Austin). She was looked at, however, and with some admiration; for, in her own hearing, two gentlemen pronounced her to be a pretty girl (Austin)* [7, с.110].

Прийменники відіграють значну роль у словотворенні і входять до складу великої кількості різних словосполучень і виразів: *at last* – нарешті, *at first* – спочатку, *at home* – вдома, *at night* – вночі, *in vain* – дарма, *on foot* – пішки, *for ever* – назавжди, *by the way* – до речі і т.д. Прийменники виражають різноманітні значення – просторові, часові, причинні та ін. В українській мові вони виражаються не тільки прийменниками, а й відмінковими закінченнями, в англійській мові ці значення виражаються тільки прийменниками, оскільки іменники в загальному відмінку, з якими вони сполучаються, не мають спеціальних закінчень: *He lives in London. Він живе в Лондоні. The ball is lying under the table. М'яч лежить під столом* [7, с. 109].

Англійські прийменникові конструкції характеризується стійкими правобічними зв'язками та мінливими лівобічними:

- think of John (дієслово + прийменник + іменник)
- clever of him (прикметник + прийменник + еквівалент іменника)
- three of us (числівник + прийменник + еквівалент іменника)
- many of them (займенник + прийменник + еквівалент іменника)
- leg of mutton (іменник + прийменник + іменник)

За семантикою англійські прийменники поділяють на дві категорії: лексичні прийменники – «вільні», що виражають відношення місця, руху та часу та лексичні прийменники – «фіксовані», що виражають абстрактні відношення, крім відмінкових. [59, с. 53].

Всі англійські прийменники мають своє лексичне значення. Кожен привід набуває своє лексичне значення в певному контексті, незважаючи на те, що граматичне значення він може висловлювати, виконуючи функцію

формального зв'язку слів у реченні. Більш того, в умовах практично повної відсутності коштів узгодження в сучасній англійській мові саме від лексичного значення прийменника нерідко залежить сенс всієї семантичної конструкції [7, с. 109].

Важливе місце в прийменниковій системі англійської мови посідають прийменники зі значенням причини.

Отже, на основі аналізу лексикографічних джерел англійської мови було виявлено 16 прийменників, які мають у своєму значенні сему причинності: 9 простих, 1 складний та 6 складених.

До простих прийменників причини зараховуємо такі: *after, at, by, for, from, in, of, on, with*. Усі ці прийменники мають сему причинності у складі своїх значень, але для жодного з них вона не є ні головною, ні однією з основних, а посідає п'яте, шосте або навіть восьме місце серед інших значень. Ці прийменники можуть виражати таке:

1) власну причину: *he was pleased at hearing the news* — він зрадів, почувши новини, *to cry out in surprise* – закричати від здивування;

2) причину, джерело: *to die by hunger* — вмерти з голоду, *to know by experience* - знати з досвіду, *he was bent with age* – роки зігнули його;

3) причину, привід: *to cry for joy* — плакати від радощів;

4) причину, спонукання: *he acted from principle* – він діяв із принципу;

5) причину, підставу: *to do something of one's own accord* - робити щось за власним бажанням [58, с. 112].

До наступної групи належить складний прийменник *out of*. Але статус цього елемента досить неоднозначний, тому що деякі дослідники вважають недоцільним називати *out of* прийменником і зараховують його до групи слів, що виконує функцію прийменників та має значення прийменників [3, с. 85]. Інші ж, навпаки, зараховують цей елемент до складу прийменників англійської мови. Услід за точкою зору, яка подана в багатьох сучасних граматиках англійської мови, будемо називати цей елемент прийменником. Отже, цей прийменник може виражати причину або підставу, причому в його семантиці

сема причини посідає ядерну позицію: *out of respect* – з поваги, *out of spite* – від злості.

Складені прийменники викликають численні суперечності, тому що стосовно їх визначення існує багато розбіжностей. По-перше, це відкритий клас і кількість його складників невизначена. По-друге, деякі лінгвісти вважають прийменниками лише частину складових цього класу – *because of, thanks to, due to*, інші ж елементи – або взагалі не вважають прийменниками, або називають їх фразами, які знаходяться на шляху до перетворення на прийменники. Утім, більшість дослідників зараховують цей клас до складу прийменників і називають їх або складеними, або фразовими прийменниками [58, с. 112].

Отже, до складених прийменників причини зараховуємо такі прийменники: *because of, by virtue of, due to, on account of, owing to, thanks to*. Для всіх цих прийменників причинове значення є основним, а для *because of* ще і єдиним. Причому прийменник *because of* є одним із основних засобів вираження причинових відношень в англійській мові [58, с. 112].

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

Категорію причини в англійській мові можна відобразити через такі каузативні конструкції, як, сполучник, прийменник та дієслово.

Центром категорії каузативності визнають каузативне дієслово, як один із засобів відображення ситуацій, що перебувають в причинно-наслідкових зв'язках.

В залежності від семантичних ознак, розрізняють дієслова залежно:

- 1) від ступеню впливу каузатора;
- 2) від темпоральної дистанції між антецедентом та консеквентом;
- 3) від ступеня участі каузатора;
- 4) від характеру каузувальної ситуації;
- 5) від напрямку каузативної дії;
- 6) від ступеня безперервності каузативного ланцюга;
- 7) від ідентичності перебігу в часі або в просторі каузативної дії.

Особливість каузативних дієслів полягає в тому, що їх формвання відбувається тільки в момент формування змісту висловлення, а також те, що зміст будь-якого висловлювання є результат дії принципу інтеграції лексичних та граматичних значень всіх елементів висловлювання та його структурного значення. Від чого виникає проблема перекладу каузативних конструкцій в рамках лінгвістичного підходу.

Сполучники англійської мови виконують однакову функцію з українськими сполучниками, а саме зв'язують два слова, окремі незалежні речення в одному складносурядному або ж частини складнопірядного речення.

Каузативними сполучниками в англійській мові виступають: *as, because, for, now (that), on the ground that, seeing (that), since*.

Ці сполучники здатні назвати відносини між подіями і явищами позамовної дійсності, і така номінація відносин між явищами позамовної дійсності не може істотно відрізнитися від номінації знаменними словами

предметів, властивостей, дій. Причинний зв'язок виникає тільки завдяки вживанню відповідного сполучнику, а це доводить, що кожен сполучник певне значення, що виражає екстралінгвістичною реальності ту чи іншу зв'язок між явищами

Прийменник, як службове слово, яке виражає відношення іменника, або займенника, до інших слів у реченні. Без цієї частини мови неможливо побудувати речення і грамотно висловити думку, крім того, прийменники впливають на значення слів, з якими вони пов'язані, часто змінюючи їх первісний зміст.

Важливе місце в прийменниковій системі англійської мови посідають прийменники зі значенням причини. *after, at, by, for, from, in, of, on, with*. Усі ці прийменники можуть виражати:

- 1) власне причину;
- 2) причину – джерело;
- 3) причину – привід;
- 4) причину – спонукання;
- 5) причину - підставу.

У прийменниковій системі англійської мови важливе місце посідають прийменники зі значенням причини. На основі аналізу лексикографічних джерел англійської мови було виявлено 16 прийменників, які мають у своєму значенні сему причинності: 9 простих, 1 складний та 6 складених.

РОЗДІЛ 3

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ПЕРЕКЛАДУ КАУЗАТИВНИХ КОНСТРУКЦІЙ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

В українському мовознавстві каузативність, як мовна категорія не знайшла однозначного витлумачення, окремі виражальні засоби категорій «причина та наслідок» були об'єктом різних досліджень [38, с. 43]. Але у перекладознавчому аспекті проблема каузативності майже не досліджувалася українськими науковцями [2, с. 16].

У кожному підручнику з граматичних особливостей перекладу кілька сторінок, а то й абзаців, присвячено перекладу каузативних конструкцій, але глибше ця тема, на жаль, майже не розглядається. Це зумовлює актуальність дослідження, оскільки існує потреба уточнення лінгвального статусу категорії каузативності, з'ясування засобів вираження каузативних відношень на різних мовних рівнях та їх перекладу [2, с. 16].

Переклад каузативних дієслів не викликає особливих проблем, оскільки більшість із них мають еквіваленти в українській мові. Переклад же каузативних конструкцій є складнішим, тому що вони різняться за своїми структурами у двох різносистемних мовах [38, с. 44].

Саме різноструктурність української та англійської мов обумовлює специфічні риси, які проявляють каузативні дієслова при вираженні універсального значення каузативності, тому без використання перекладацьких трансформацій обійтися неможливо. [12, с. 18; 2, с. 19].

В загалом *перекладацьку трансформацію* визначають як, прийом перекладу, який полягає в зміні лексичних, граматичних або семантичних компонентів вихідного тексту при збереженні інформації, призначеної для її передачі [53, с. 536]. Не існує єдиної загальноприйнятої класифікації трансформацій. Загалом виділяють структурні перекладацькі трансформації, до яких належать калькування, описовий переклад, наближений переклад,

трансплантація, а також перестановку, заміну, додавання та опущення тощо [44, с. 107], однак ми розглянемо лише декілька з них.

Матеріалом для проведення аналізу стали тексти медійної спрямованості, із яких добрався фактичний матеріал задля аналізу особливостей лексико-семантичних трансформацій при перекладі каузативних конструкцій із англійської мови українською, а саме наступні джерела: *bbc.com*, *linkedin.com*, *europa.eu*, *indiatimes.com* та *postimees.eea*.

Також задля аналізу особливостей граматико-синтаксичних трансформацій перекладу каузативних конструкцій із англійської мови українською фактичний матеріал добрався із текстів споживчих інструкцій «User Manual for Accessories communication Samsung 23-436. Samsung 23-436», «User Manual for washing mashine. MODEL: MF200W85B Series MF200W95B Series», «User Manual. LG VC2216 cyclone vacuum cleaner Owner's Manual», «User Manual. Washing mashine LG F1096QDW3» та науково-технічної літератури «Wnr Oilfield Services. Operation of Pressure Relief Valves», «The Ultimate Guide to Cleaning & Sanitizing Food Contact Surfaces».

Вибір текстів для вивчення обумовлений тим, що вважаємо – у текстах медійної спрямованості найбільше проявляються при перекладі каузативних конструкцій саме лексико-граматичні трансформации, тоді як у текстах науково-популярних, а, окрім того, споживчих інструкціях, проявляються при перекладі каузативних конструкцій граматико-синтаксичні трансформації. Вибір такого матеріалу дослідження обумовила також доволі велика, порівняно із іншими типами текстів, кількість каузативних конструкцій, що функціонують у публіцистичному, науковому, науково-технічному, суто технічному стилях мовлення чи в текстах споживчої інструкції до побутових приладів, що є технікою.

3. 1. Особливості лексико-семантичних трансформацій при перекладі каузативних конструкцій англійських медіа текстів українською мовою

Лексико-семантичні трансформації використовуються, тоді коли відповідники певного слова однієї мови не можуть бути використані у перекладі через невідповідність у контексті або значенні другої мови [8, с. 172], а також через культурні та контекстуальні відмінності між цими мовами [38, с. 45].

Культурні відмінності впливають на способи вираження причинно-наслідкових зв'язків. Деякі вирази англійської мови можуть мати відтінки семантики, які в українському контексті потребують інші слова або вирази для точного відтворення смислу [38, с. 45], наприклад такі найпоширеніші каузативні дієслова, «*to let, to come, to get, to have, to say, to tell, to make*» є багатозначними, і залежно від контексту можуть означати «*заявляти, попереджати, радити, отримувати, залишати...*» тощо. Такі багатозначні слова потребують відповідного підбору в протележній мові для більш точної передачі інформації [8, с. 173].

Англ. *Zelensky makes plea for US aid ahead of Biden meeting* (bbc.com) [82].

Укр. *Перед зустріччю з Байденом Зеленський звернувся до США з проханням на допомогу.*

Англ. *Transformers are used to step the power down from the high voltage that comes from power stations to a voltage that households can use* (linkedin.com) [83].

Укр. *Трансформатори доводять напругу струму, який виробляється електростанціями, до необхідного для споживачів рівня*

Англ. *Ukraine's main mobile network, Kyivstar, says it's been the target of a "powerful hacker attack"* (bbc.com) [84].

Укр. *Український мобільний оператор "Київстар" повідомив, що став об'єктом "значної хакерської атаки".*

АНГЛ. [...Ukrainian President Volodymyr Zelensky issued an impassioned appeal for continued US military aid as he arrived in Washington on Monday. The visit marks Mr Zelensky's third trip to the US since Russia's 2022 invasion, and the White House said in a statement on Sunday that his visit was meant "to underscore the United States' unshakeable commitment to supporting the people of Ukraine as they defend themselves against Russia's brutal invasion".....] (bbc.com).

Укр. [... Президент України Володимир Зеленський виступив із палким закликком до США продовжити військову допомогу, відвідавши у понеділок Вашингтон. Цей візит став третьою поїздкою пана Зеленського до США після вторгнення Росії у 2022 році.].

АНГЛ. [...The war in Ukraine continues to create uncertainty in global food markets. The 2023 Mid-Year Update of the Global Report on Food Crises shows that the Ukraine war still impacts on food prices, which are sensitive to any global food supply changes. For example, the Kakhovka dam breach in June 2023 and the termination of the Black Sea Grain Initiative in July 2023 could decrease the amount of exportable surpluses and the volume of exports. As a result, these factors could impact future global food supplies and the stability of international food prices. In June, the EU and its humanitarian partner WFP delivered thousands of life-saving food rations to people affected by the Nova Kakhovka catastrophe....] (europa.eu).

Укр. [...Війна в Україні і досі зумовлює певну невизначеність на світових продовольчих ринках. А в рамках Піврічної доповіді про глобальні продовольчі кризи за 2023 рік зазначено, що війна в Україні все ще впливає на ціни продовольчих товарів, які так чутливо реагують на будь-які глобальні зміни у постачанні продовольства. Наприклад, прорив Каховської дамби в червні 2023 року та припинення Чорноморської зернової ініціативи в липні 2023 року здатні зменшити кількість експортних надлишків та обсяги експорту. А як наслідок, ці фактори можуть вплинути на майбутні світові запаси продовольства та стабільність міжнародних цін на харчові продукти. У червні ЄС та його гуманітарний партнер ВПП ООН надали тисячі життєво

важливих продовольчих пайків людям, які постраждали внаслідок катастрофи в Новій Каховці....].

АНГЛ. [*...Ukraine's largest bank, PrivatBank, said some cash machines were not working and might be "unstable" or "have no connection". An investigation has been opened by the Security Service of Ukraine (SBU). "One of the versions currently being investigated by SBU investigators is that the Russian special services may be behind this hacker attack," SBU said in a statement. Kyivstar said earlier it had called in law enforcement agencies because of the "illegal interference". The company's general director, Oleksandr Komarov, also appeared to suggest Russian actors could be to blame....]* (bbc.com).

Укр. [*... Найбільший банк України, "ПриватБанк", заявив, що деякі банкомати не працюють і можуть бути "нестабільними" або "не мають зв'язку". Служба безпеки України (СБУ) розпочала розслідування. "Одна з версій, яку наразі розглядають слідчі СБУ, припускає, що за цією хакерською атакою можуть стояти російські спецслужби", - йдеться в заяві СБУ. Раніше "Київстар" заявляв, що звернувся до правоохоронних органів через "незаконне втручання". Генеральний директор компанії Олександр Комаров також припускає, що до цього можуть бути причетні російські актори.]*

В данному прикладі використовується така трансформація, як *диференціація*, тобто шляхом підбору синонімічної лексичної одиниці.

Деякі фрази або вирази в англійській мові можуть мати свої унікальні відтінки семантики, які можуть бути важливі для збереження у перекладі [38, с. 45], наприклад вираз *to let sb. go*, може варіюватися у відтінках смислу в залежності від контексту та розуміння конкретної ситуації, тобто *контекстуальна заміна*, яка передбачає відтворення вихідного слова відповідно до контексту, а не шляхом застосування загальноприйнятого відповідника.

АНГЛ. *A pub landlady says she has had to let all of her staff go, after a building collapse* (bbc.com) [85].

Укр. *Через обвал будівлі власниця пабу була змушена звільнити весь свій персонал.*

АНГЛ. [...*The war between Israel and Hamas is having a catastrophic impact on health in Gaza, the WHO chief warned on Sunday, with medics facing an "impossible" job in unimaginable conditions. Tedros Adhanom Ghebreyesus told a special session of the World Health Organization's executive board that the Palestinian territory's health system was in free fall. "The impact of the conflict on health is catastrophic," Tedros told the Geneva meeting. "As more and more people move to a smaller and smaller area, overcrowding, combined with the lack of adequate food, water, shelter and sanitation, are creating the ideal conditions for disease to spread," he said. (arabnews.com)*] [86].

Укр. [... *Військовий конфлікт між Ізраїлем і ХАМАС завдає значної шкоди здоров'ю населення, попередив у неділю глава ВООЗ, а медики стикаються з "неможливою" роботою в немислимих умовах. Виступаючи на спеціальній сесії виконавчої ради Всесвітньої організації охорони здоров'я, Тедрос Адханом Гебреєсус заявив, що система охорони здоров'я на палестинській території перебуває у стані вільного падіння. "" Вплив конфлікту на здоров'я є жахливим, - заявив Тедрос на засіданні в Женеві. " В міру того, як все більше і більше людей переїжджають на все меншу і меншу територію, перенаселеність в поєднанні з відсутністю достатньої кількості їжі, води, житла і санітарії створюють ідеальні умови для поширення хвороб", - сказав він.*].

Інші фрази можуть мати кілька варіантів перекладу залежно від контексту або виразуваного значення. Такі варіанти можуть відрізнитися у виборі слів, що краще передадуть специфічний смисловий відтінок [38, с. 45].

Далі, однією з перекладацькою трансформацією, що використовується при перекладі каузативності є *антонімічний переклад*. Досить часто перекладачі звертаються до нього, адже застосування подібного методу вимагає стилістика української мови. Наприклад, англійська каузативна конструкція *to keep away* може перекладатися як «Не допускайте» або «Забороняйте» [62, с. 63].

АНГЛ. *Children have been told to keep away from a former school building*

where a fire broke out earlier in the week (bbc.com) [87].

Укр. Дітям було заборонено наближатися до будівлі колишньої школи, де на початку тижня сталася пожежа.

Ще однією перекладацькою трансформацією є *описовий переклад*. Наприклад, в українській мові неможливо підібрати відповідник до слова «працювати» в каузативній конструкції, тому що воно є неперехідним [38, с. 45].

АНГЛ. *Pietro Polles works hard to keep his Italian restaurant open. Now, to cut costs, he's employed his wife and children to work fulltime. He works his family too hard (bbc.co.uk) [88].*

Укр. *Щоб зберегти свій італійський ресторан, Петро Поллес докладав чимало зусиль. Тепер, щоб скоротити витрати, він найняв свою дружину та дітей на повний робочий день. Він змушує свою сім'ю працювати надто багато.*

АНГЛ. *[... Scotland's hospitals are almost completely full, with bed occupancy exceeding 95% last week, the first minister has said. Nicola Sturgeon said services were facing "truly unprecedented" pressures. Demand for hospital beds had been driven up by "extraordinary" levels of winter flu, rising rates of Covid infections and cases of Strep A.....]* (bbc.com). <https://www.bbc.com/news/uk-scotland-scotland-politics-64211393>

Укр. *[... Як заявив перший міністр Шотландії, шотландські лікарні "майже повністю заповнені", оскільки минулого тижня заповненість ліжок перевищила 95%. За словами Ніколи Стерджен, служби зіткнулися з "дійсно безпрецедентним" тиском. Потреба в лікарняних ліжках була викликана "надзвичайним" рівнем захворюваності на зимовий грип, зростанням кількості інфекцій, спричинених коронавірусом, та випадків захворювання на вірус стрептокока А....]*

ІНОЛИ навіть застосовується *цілісна трансформація каузативної конструкції*, напр.: англ. ...he allowed her to brood in that little, lonely farm-house on the outskirts of Biltz in Mimico County... укр. ... він залишив її в роздумах на

тій маленькій, покинутій фермі поблизу Блітца в окрузі Міміко [38, с. 45].

АНГЛ. *On a host of subjects – defense, energy, aid to business, EU expansion – the two countries today find themselves pulling in opposite directions* (europa.eu) [89].

Укр. *Щодо ряду питань – оборона, допомога бізнесу, розширення ЄС – сторони не можуть знайти спільної мови.*

А в деяких випадках може використовуватись і фразеологічний переклад, напр.: АНГЛ. *He kept his eyes fixed on mine.* укр. *Він втупився в мене очима* [38, с. 45].

АНГЛ. [...Covid: NHS staff say change was the silver lining of the pandemic *The NHS in Wales has changed drastically over the past year, with one of the biggest shifts being the switch to video consultations. Prof Alka Ahuja of the Aneurin Bevan health board said it was "the silver lining in the pandemic". And with a long and complex recovery ahead, staff say the NHS will have to keep changing and adapting in the years to come.....*] (bbc.com). <https://www.bbc.co.uk/news/av/uk-wales-56464963>

Укр. [... Пандемія коронавірусу стала позитивним моментом у роботі Національної служби охорони здоров'я (NHS). За останній рік Національна служба охорони здоров'я Уельсу кардинально змінилася, і однією з найбільших змін став перехід на відеоконсультації. Професор Алька Ахуджа з Ради охорони здоров'я Аневрін Беван сказала, що це був "позитивний момент у пандемії". І оскільки попереду довгий і складний період відновлення, співробітники кажуть, що НСЗ повинна буде продовжувати змінюватися і адаптуватися в найближчі роки.]

АНГЛ. [... *It's a fixture that's got a history over the last few years when the teams have come up against each other, there's that little bit of spice in and around the players and the supporters and, being so close together over the last four or five years, it's been incredible to watch.....*] (bbc.com). <https://www.bbc.com/sport/articles/cl7pqqpv98o>

Укр. [... Цей матч має свою історію за останні кілька років, коли

команди змагалися одна проти одної, і вболівальники та гравці відчували особливу гостроту, і, будучи так близько один до одного протягом останніх чотирьох або п'яти років, було неймовірно цікаво спостерігати за цим дійством..]

Представимо використання каузативних слів при перекладі з англійської мови українською у вигляді таблиці:

Таблиця 3

Використання каузативних слів при перекладі українською мовою

<i>№</i>	<i>Оригінал</i>	<i>Переклад українською</i>
<i>Дієслова</i>		
1.	to cut away	відрізати
2.	to throw	кидати
3.	to push	тягнути
4.	to condemn	конфіскувати
5.	to beg	випрошувати
6.	to arrest	заарештувати
7.	to pull	тягнути
8.	to take	брати
9.	to beg	благати
10.	to let	дозволяти
11.	to allow	допускати
12.	to forbid	забороняти
13.	to help	допомагати
14.	to facilitate	сприяти
15.	to lay	класти
16.	to place	розміщувати
17.	to set	встановлювати

18.	to enrich	збагачувати
19.	to expand	розширювати
20.	to increase	підвищувати
21.	to form	формувати
22.	to build	будувати
23.	to shape	надавати
24.	to mould	сформувати
25.	to create	створювати
26.	to establish	формувати
27.	to set up	організовувати
28.	to make up	складати
29.	to show	показувати
30.	to be aware	знати
31.	to find out	з'ясувати
32.	to worm out	викручуватися
33.	to lead someone	вести когось
34.	to guide someone	направляти когось
35.	to pull out of	витягувати з
36.	to pull at	смикати за
37.	by touching	торкаючись
38.	to keep away	тримати подалі
39.	to let sb. go	відпустити кого-л.
40.	to have sb. impact	впливати на кого-л.
	<i>Сполучники</i>	
41.	because	тому що
42.	so that	так що
43.	since	оскільки
44.	as	так що
	<i>Прийменники</i>	

45.	after	після
46.	at	з, від
47.	by	з
48.	for	для
49.	from	від
50.	in	в
51.	of	з
52.	on	на
53.	with	з
54.	out of	З, від
55.	because of	тому що
56.	due to	згідно
57.	thanks to	завдяки
58.	to do something of one's own accord	внаслідок власної згоди
59.	on account of	за рахунок
60.	owing to	унаслідок
61.	by virtue of	завдяки

Отже, особливості каузативної конструкції перекладу також залежать від жанру та стилю тексту[2, с. 18]. Але при перекладі каузативної конструкції медіа текстів важливо передати експресивні елементи даного жанру.

3. 2. Особливості граматико-синтаксичних трансформацій перекладу каузативних конструкцій науково-технічної літератури українською мовою

Окрім семантичних трансформацій поширеними у використанні є граматичні способи перекладу каузативних конструкцій. Граматичні перекладацькі трансформації трапляються через відмінності в граматиці та

структурі речень у кожній мові, коли граматична побудова речення англійської мови відрізняється від мови перекладу [62, с. 67].

Однією з таких трансформацій є додавання та опущення, коли перекладач доповнює переклад відповідно до особливостей мови перекладу, аби надати думці завершеності, або навпаки не відтворює певну частину перекладу, задля опущення надлишкового елемента [52, с. 108].

АНГЛ. *Before using your charger, read all instructions and cautionary markings on the charger, the batteries to be charged, and the product that uses the batteries* (Samsung 23-436. Samsung 23-436) [90].

Укр. *Перш ніж почати користуватися зарядним пристроєм, необхідно ознайомтись з усіма інструкціями та попереджувальними написами на данному пристрої, на акумуляторах, які необхідно зарядити, та на приладах, які використовують цей зарядний пристрій.*

АНГЛ. *Cleaning and user maintenance shall not be made by children* (User Manual for washing mashine) [91].

Укр. *Не дозволяйте дітям виконувати чищення та обслуговування.*

АНГЛ. [.... *Check the connections of the water inlet tubes, the water tap and the outlet hose for possible problems due to changes of water pressure. If the connections loosen or leak close the water tap and get it repaired. Do not use the appliance before the pipes and hoses are installed properly by qualified persons. Glass door may become very hot during the operation. Keep children and pets far away from the machine while it is operating. The water inlet and outlet hoses have to be safely installed and remain undamaged. Otherwise, water leakage can occur. Do not remove the drain pump filter while there is still water in the appliance. Big quantities of water can leak out, and there is a risk of scalding due to hot water.*] (User Manual for washing mashine).

Укр. [...*Необхідно перевірити з'єднання трубок подачі води, водопровідного крана і зливного шланга на предмет можливих проблем, пов'язаних зі зміною тиску води. У разі ослаблення з'єднань або протікання перекрийте водопровідний кран і віднесіть його в ремонт. Забороняється*

користуватися приладом до того, як труби та шланги будуть належним чином під'єднані кваліфікованими спеціалістами. Скляні дверцята можуть сильно нагріватися під час роботи. Уникайте наближення дітей і домашніх тварин до приладу під час його роботи. Вхідні та вихідні шланги для води повинні бути надійно встановлені та не мати пошкоджень. В іншому випадку може статися витік води. Забороняється знімати фільтр зливного насоса, якщо в приладі ще є вода. Може витекти велика кількість води, а також існує ризик опіку гарячою водою....]

АНГЛ. [....*This vacuum cleaner has a special thermostat that protects the vacuum cleaner in case of motor overheating. If the vacuum cleaner suddenly shuts off, turn off the switch and unplug the vacuum cleaner. Check the vacuum cleaner for possible sources of overheating such as a full dust tank, a blocked hose, or a clogged filter. If these conditions are found, fix them and wait at least 30 minutes before attempting to use the vacuum cleaner. After the 30 minute period, plug the vacuum cleaner back in and turn on the switch.....*] (LG VC2216 cyclone vacuum cleaner Owner's Manual July 30, 2022).

Укр. [...*Даний пристрій оснащений спеціальним термостатом, який захищає пилосос у разі перегріву двигуна. У разі раптового вимкнення пилососа вимкніть вимикач і відключіть пилосос від мережі. Перевіряйте пилосос на наявність можливих джерел перегріву, зокрема, повного пилозбірника, заблокованого шланга або засміченого фільтра. При виявленні цих умов усуньте їх і зачекайте щонайменше 30 хвилин, перш ніж намагатися використовувати пилосос. Після 30-хвилинного періоду знову підключіть пилосос до електромережі та увімкніть вимикач.*]

Також інколи вдаються до заміни граматичних частин перекладу.

АНГЛ. *This equipment generates, uses and can radiate radio frequency energy and, if not installed and used in accordance with the instructions, may cause harmful interference to radio communications* (Samsung 23-436. Samsung 23-436) [92].

Укр. *Цей пристрій виробляє, споживає та дозволяє випромінювати радіочастотну енергію, і якщо він не налаштований та не використовується*

відповідно до інструкцій, то може спричинити шкідливі перешкоди для радіозв'язку.

АНГЛ. *This section includes security instructions which may help prevent the injuries and material damage risks (Samsung 23-436. Samsung 23-436) [90].*

Укр. *У цьому розділі містяться інструкції з техніки безпеки, які можуть допомогти у запобіганні травми та ризиків матеріального збитку.*

АНГЛ. *A damp cloth should be used to remove any chemical residue (Guide to Cleaning & Sanitizing Food Contact Surfaces) [92].*

Укр. *Використовуйте вологу ганчірку для видалення залишків хімікатів.*

АНГЛ. *Do not leave the appliance unattended (LG VC2216 cyclone vacuum cleaner) [93].*

Укр. *Не залишайте пристрій без нагляду.*

АНГЛ. *[... This marking indicates that this product should not be disposed with other household wastes throughout the EU. To prevent possible harm to the environment or human health from uncontrolled waste disposal, recycle it responsibly to promote the sustainable reuse of material resources. To return your used device, please use the collection systems or contact the retailer where the product was purchased. They return and can take this product for environmental safe recycling.....] (Morris WIW-10157 WASHING MACHINE 10KG Instructions manual). <https://manualzz.com/doc/53684628/morris-wiw-10157-washing-machine-10kg-instructions-manual>*

Укр. *[...Маркування вказує на те, що цей виріб не можна утилізувати разом з іншими побутовими відходами на всій території ЄС. Для запобігання можливої шкоди навколишньому середовищу або здоров'ю людей від неконтрольованої утилізації відходів, відповідально переробляйте їх, щоб сприяти сталому повторному використанню матеріальних ресурсів. Для повернення використаного пристрою скористайтеся системами збору відходів або зверніться до продавця, у якого було придбано продукт. Вони приймають і можуть переробити цей виріб для безпечної для навколишнього середовища переробки....]*

Усі вищенаведені приклади демонструють належне застосування заміни частини мови, яка сприяє адекватному перекладу та кращому сприйняттю поданої інформації[62, с. 69].

Щодо заміни категорії стану, найчастіше спостерігається заміна пасивного стану активним.

АНГЛ. *The container must until not be opened the pressure has decreased sufficiently* (Operation of Pressure Relief Valves) [94].

Укр. *Не можна відкривати контейнер, поки тиск достатньо не зменшиться*

АНГЛ. [... *Cooking equipment must be cleaned on a daily basis. When maintaining cooking ranges, spills must be wiped up as soon as possible to prevent anything from burning on. When cleaning ranges at the end of the day, be sure to use non-abrasive cleaners; otherwise, you could create scratches that could hold bacteria or lead to corrosion. For the same reason, you shouldn't use harsh scouring pads. And, of course, be sure to properly clean, handle, and dispose of any grease.*] (Guide to Cleaning & Sanitizing Food)

Укр. [...*Прилади для приготування їжі необхідно чистити щодня. Під час обслуговування кухонних плит слід якомога швидше витирати пролиту рідину, щоб не допустити її загоряння. Під час чищення кухонних плит наприкінці дня обов'язково використовуйте неабразивні миючі засоби, інакше ви можете залишити подряпини, в яких можуть розмножуватися бактерії або виникнути корозія. З тієї ж причини не варто використовувати жорсткі губки для чищення. І, звісно, не забувайте правильно очищати, обробляти та утилізувати будь-яке мастило.*]

Як можна помітити, модальна пасивна конструкція *not be opened* замінюється активною «*Не можна відкривати*».

Якщо залишити дану конструкцію незмінною, то такий переклад не відповідатиме стилістичним нормам української мови, через що переклад буде не коректним.

Порівнюючи синтаксис англійської та української мов, зауважимо, що

першій мові притаманний прямий фіксований порядок слів, а друга передбачає вільний порядок [62, с. 71].

АНГЛ. *Apply to the nearest authorized service agent for the installation of your product (Washing mashine LG F1096QDW3) [95].*

Укр. *Для встановлення машини зверніться до представника найближчої авторизованої сервісної служби.*

АНГЛ. *[...Changes or modifications not expressly approved by RadioShack may cause interference and void the user's authority to operate the equipment. This device complies with Part 15 of the FCC Rules. Operation is subject to the following two conditions: (1) this device may not cause harmful interference, and (2) this device must accept any interference received, including interference that may cause undesired operation. Your charger is ETL listed to UL standards and meets all applicable FCC requirements] (Samsung 23-436. Samsung 23-436).*

Укр. *[...Будь-які зміни або модифікації, які не були прямо схвалені компанією RadioShack, можуть спричинити перешкоди та позбавити користувача права експлуатувати обладнання. Цей пристрій відповідає частині 15 Правил FCC. Використання пристрою можливе за дотримання двох умов: (1) цей пристрій не повинен створювати шкідливих перешкод, і (2) цей пристрій повинен приймати будь-які перешкоди, включаючи перешкоди, які можуть спричинити небажану роботу. Ваш зарядний пристрій внесено до списку ETL за стандартами UL і відповідає всім застосовним вимогам FCC....]*

Отже, підкреслимо, що при перекладі українською мовою необхідно забезпечити максимальну адаптацію англомовних текстів згідно з усіма мовними нормами та стилістичними особливостями української мови. Загалом, переклад каузативних конструкцій вимагає уваги до граматичних та семантичних аспектів обох мов, а також до контекстуальних та культурних нюансів. Це допомагає точніше передати причинно-наслідкові зв'язки з англійської на українську мову, забезпечуючи максимальну збереженість смислу та відтінків.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

Підсумовуючи, можемо зазначити, що через різноструктурність української та англійської мов, які проявляють каузативні дієслова при вираженні універсального значення каузативності, використовуються так звані перекладацькі трансформації.

В загалом *перекладацьку трансформацію* визначають як, прийом перекладу, який полягає в зміні лексичних, граматичних або семантичних компонентів вихідного тексту при збереженні інформації, призначеної для її передачі.

Лексико-семантичні трансформації використовуються, тоді коли відповідники певного слова однієї мови не можуть бути використані у перекладі через невідповідність у контексті або значенні другої мови.

Проаналізувавши переклад медіа-текстів, ми можемо визначити найбільш розповсюджені трансформації, такі як:

1. Диференціація;
2. Контекстуальна заміна;
3. Антонімічний переклад;
4. Описовий переклад;
5. Цілісна заміна;
6. Фразеологічний переклад.

Граматико-синтаксичні трансформації трапляються через відмінності в граматиці та структурі речень у кожній мові, коли граматична побудова речення англійської мови відрізняється від української мови.

На прикладі науково-технічних текстів, ми визначили розповсюджені синтаксичні трансформації, такі як:

1. Додавання та опущення;
2. Заміна граматичних каузативної конструкції;
3. Заміна категорії стану каузативної конструкції;
4. Зміна порядку слів каузативної конструкції.

При перекладі українською мовою необхідно забезпечити максимальну адаптацію англомовних текстів згідно з усіма мовними нормами та стилістичними особливостями української мови. Загалом, переклад каузативних конструкцій вимагає уваги до граматичних та семантичних аспектів обох мов, а також до контекстуальних та культурних нюансів. Це допомагає точніше передати причинно-наслідкові зв'язки з англійської на українську мову, забезпечуючи максимальну збереженість смислу та відтінків.

Але також особливості перекладу каузативної конструкції також залежать від жанру та стилю тексту. При перекладі каузативної конструкції медіа текстів або художньої літератури важливо передати експресивні елементи даного жанру, але при перекладі каузативної конструкції науково – технічної літератури важливо передати зміст тексту, який перекладається.

ВИСНОВКИ

У роботі здійснено системний аналіз, щодо найбільш актуальних та важливих питань категорії причини у мовознавстві, охарактеризовано каузативність через логіко-філософський та лінгвістичний аспекти, визначені особливості вираження каузативних конструкцій в англійській мові.

Категорія причини – це складна багатопланова категорія, яка відображає дійсні зв'язки між об'єктами зовнішнього світу і тісно пов'язана з поняттям причинно-наслідкових відносин. Дана категорія важлива для людства, тому що люди можуть пізнавати світ і самі себе саме завдяки здатності людського мислення встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між явищами, подіями та об'єктами.

Простеживши багатовікову історію розвитку ідей про поняття «причини» в філософії, ми з'ясували що дана категорія стосується наявності в навколишній дійсності причинно-наслідкових зв'язків, тобто між *причиною* і *наслідком* існує асиметричний зв'язок, який не є рівноправним, оскільки одне, за відповідною *умовою*, визначає інше. Це насамперед сатло передумовою виникнення логічної інтепритації причинності.

Виявлення логічних операцій у конструкціях природної мови розкриває когнітивну природу зв'язків мови і мислення, оскільки навколишня дійсність відображається в свідомості людини у вигляді різноманітних форм думки, що виражаються у кожній мові залежно від її граматичної специфіки.

Від чого лінгвістичне визначення причинності пов'язане з розумінням буття людини, що виражається в мові за допомогою різних способів і засобів.

Казуація – як мовна репрезентація причинно-наслідкових зв'язків, що вказує на подію або явище, яке породжує іншу подію або явище. Цей термін став основою для розуміння понять *каузальності* та *каузативності*, які вживають для позначення варіантних ситуацій причини, або *каузативних ситуацій*.

Під терміном *каузальність* у роботі розуміється логіко-філософська

категорія, яка охоплює всі види зв'язків між подіями й відображає реальні зв'язки між об'єктами навколишнього світу, які категоризуються свідомістю людини як причинні та реалізуються в мові синтаксичними засобами. А *каузативність* розглядається як лексико-граматична категорія дієслівних предикатів, що відображає причиново-наслідкові відношення між суб'єктом та об'єктом.

Залежно від засобів вираження семантики каузативність характеризується широким набором способів вираження, а саме:

1. *Лексичний спосіб* – вживання слів, в структуру яких вже включається каузативність;

2. *Фразеологічний спосіб* – вираження каузативності за допомогою сталих фразеологічних одиниць (це спосіб більш виражений українській мові);

3. *Словотвірний спосіб* – система словотвірних засобів, які допомагають від некаузативної основи (основ) утворити каузативну;

4. *Грамматичний*, який у свою чергу розподіляється на:

1. *Морфологічний спосіб* – утворення каузативних слів, з використанням морфологічних змін у формах слів, які вказують на каузативність тобто змінення або додавання морфем чи/або мовних одиниць для утворення нових форм, які виражають каузативність;

2. *Синтаксичний спосіб* – зміна порядку слів у реченні або фразі, що вказує на вплив або спонукання до виконання дії;

3. *Аналітичний (перифразистичний) спосіб* – каузативні конструкції, утворені за допомогою допоміжних дієслів, які не мають морфологічного каузатива (*каузативне дієслово – зв'язка*) або ідіоматичними виразами.

В англійській мові каузативність визначається як лексико-синтаксична категорія, формою вираження якої є мовні одиниці та синтаксичні конструкції. Це означає, що вираження каузативності базується на сполученні слів напр.: *take, cause, force* та граматичних структур.

Тоді як в українській мові каузативність є морфологічною категорією з синтаксичною формою вираження. Це означає, що вираження каузативності

ґрунтується на формах слів, які показують вплив або спонукання до виконання дії. Наприклад, утворення дієслів за допомогою префіксів для вказання на спонукання до дії. При цьому слід зазначити, що будь-яка морфологічна форма функціонує тільки в межах певного синтаксичного поєднання.

Категорію причини в англійській мові можна відобразити через такі каузативні конструкції, як, сполучник, прийменник та дієслово.

Центром категорії каузативності визнають каузативне дієслово, як один із засобів відображення ситуацій, що перебувають в причинно-наслідкових зв'язках.

В залежності від семантичних ознак, розрізняють дієслова залежно:

- 1) від ступеню впливу каузатора;
- 2) від темпоральної дистанції між антецедентом та консеквентом;
- 3) від ступеня участі каузатора;
- 4) від характеру каузувальної ситуації;
- 5) від напрямку каузативної дії;
- 6) від ступеня безперервності каузативного ланцюга;
- 7) від ідентичності перебігу в часі або в просторі каузативної дії.

Особливість каузативних дієслів полягає в тому, що їх формвання відбувається тільки в момент формування змісту висловлення, а також те, що зміст будь-якого висловлювання є результат дії принципу інтеграції лексичних та граматичних значень всіх елементів висловлювання та його структурного значення. Від чого виникає проблема перекладу каузативних конструкцій в рамках лінгвістичного підходу.

Сполучники англійської мови виконують однакову функцію з українськими сполучниками, а саме зв'язують два слова, окремі незалежні речення в одному складносурядному або ж частини складнопідрядного речення.

Каузативними сполучниками в англійській мові виступають: *as, because, for, now (that), on the ground that, seeing (that), since*.

Ці сполучники здатні назвати відносини між подіями і явищами

позамовної дійсності, і така номінація відносин між явищами позамовної дійсності не може істотно відрізнятись від номінації знаменними словами предметів, властивостей, дій. Причинний зв'язок виникає тільки завдяки вживанню відповідного сполучнику, а це доводить, що кожен сполучник певне значення, що виражає екстралінгвістичною реальності ту чи іншу зв'язок між явищами

Прийменник, як службове слово, яке виражає відношення іменника, або займенника, до інших слів у реченні. Без цієї частини мови неможливо побудувати речення і грамотно висловити думку, крім того, прийменники впливають на значення слів, з якими вони пов'язані, часто змінюючи їх первісний зміст.

Важливе місце в прийменниковій системі англійської мови посідають прийменники зі значенням причини. *after, at, by, for, from, in, of, on, with*. Усі ці прийменники можуть виражати:

- 1) власне причину;
- 2) причину – джерело;
- 3) причину – привід;
- 4) причину – спонукання;
- 5) причину - підставу.

У прийменниковій системі англійської мови важливе місце посідають прийменники зі значенням причини. На основі аналізу лексикографічних джерел англійської мови було виявлено 16 прийменників, які мають у своєму значенні сему причинності: 9 простих, 1 складний та 6 складених.

Різноструктурність української та англійської мов обумовлює специфічні риси вираження універсального значення каузативності.

Лексико-семантичні трансформації використовуються, тоді коли відповідники певного слова однієї мови не можуть бути використані у перекладі через невідповідність у контексті або значенні другої мови.

1. Змінення порядку слів
2. Вживання інші форми для вираження причинно-наслідкового зв'язку

Якщо говорити про *граматико-синтаксичні трансформації* то вони трапляються через відмінності в граматиці та структурі речень у кожній мові, коли граматична побудова речення англійської мови відрізняється від української мови.

Культурні відмінності впливають на способи вираження причинно-наслідкових зв'язків. Деякі вирази англійської мови можуть мати відтінки семантики, які в українському контексті потребують інші слова або вирази для точного відтворення смислу. Інші можуть мати кілька варіантів перекладу залежно від контексту або виражуваного значення. Такі варіанти можуть відрізнятися у виборі слів, що краще передадуть специфічний смисловий відтінок.

Урахування цих перекладацьких трансформацій важливе для збереження смислу та інтонації при перекладі каузативних конструкцій, адже це дозволяє точніше передати причинно-наслідкові зв'язки та сутність вираженого у тексті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Анхим М. М., Особливості каузальних відношень (на матеріалі німецькомовних паремій). Філологічні науки в умовах сучасних трансформаційних процесів: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції: м. Львів, 13–14 листопада 2020 року. с. 87-89.
2. Байрак А.В. Засоби вираження каузативних відносин у різноструктурних мовах (на матеріалі англійської та української мов: дипломна робота спец. 035 Філологія. Дніпро 2018. 83 с.
3. Балла М. І., Вживання прийменників в англійській мові. Київ: Радянська школа. 230 с.
4. Бандура А.В., Причинні сполучники: перекладацький аспект (на матеріалі англо-українських текстів художнього дискурсу). Кафедра англійської і німецької філології та перекладу імені професора І.В. Корунця. Київ. 2020. 110 с.
5. Бараняк М. М., Каузація: логіко-філософські та лінгвістичні аспекти. *Science and Education a New Dimension. Philology.* 2019. С. 16-19.
6. Беньківський В.О., Логічні та юридичні передумови дослідження причинного зв'язку у кримінальному праві. Підприємництво, господарство і право. 2019. № 5. С. 224-228.
7. Березкіна Ю. О. Статус прийменників у сучасній Англійській мові. *Розвиток наукової думки постіндустріального суспільства: сучасний дискурс.* 2020. С. 109-111.
8. Білоус Н. П., Лексичні трансформації при перекладі англійських медіа текстів українською мовою. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету: Серія "Філологія". Т.5. № 59. 2023. С. 172-175.
9. Булаксовський Л.А. Сполучники та сполучникові слова : лекція для вчителів-педагогів факультету мови та літератури педагогічних і вчительських інститутів. Київ: Рад. Школа, 1947.
10. Булатов М.О. Філософський словник. Київ: Стилос, 2008. 551 с.

11. Бусел В. Т., Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.). Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
12. Веливченко В.Ф. Мовні засоби реалізації каузативна-наслідкових відносин у тексті: дисс. ...канд. філол. наук: спец. 10.02.04 "Германські мови". Київ. 143 с.
13. Вільчинський Ю. М., Філософія: навч. Посібник. Київ: КНЕУ. 2019. 368 с.
14. Дячук, Н. В., Криворучко, Т. В., Функціонально-семантична природа категорії каузативності. Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія» Острог : Вид-во НаУОА. Вип. 14(82). 2022. С. 38-41.
15. Єременко О. М., Соловйов О. В., Піляєв І. С. Філософські аспекти дослідження каузальності в соціальногуманітарній сфері : монографія. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. 406 с.
16. Жлуктенко Ю.О. Порівняльна граматики англійської та української мов.– К. : Радянська школа, 1990.– 214 с.
17. Залужна О. О. Привативні дієслова в англійській та українській мовах : дис. ... канд. філол. наук. Донецьк, 2014. 283 с.
18. Залужна О. О. Базові типи каузативної ситуації в дієсловах каузації правовою та протиправною дією в англійській мові. Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса. Том 1 № 10. 2018. С. 102-105
19. Залужна О. О. Каузативні екзистенційні дієслова із семою заперечення в англійській та українській мовах. Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса. Том 1 № 9. 2017. С. 43-48.
20. Залужна О. О. Калініченко К. Д., Каузативні локативні дієслова в українській та англійській мовах. 2018. С. 126-130
21. Залужна О.О. Лексико-стилістичні та структурно-синтаксичні особливості привативних дієслів в англійській та українській мовах : монографія (Типологічні, зіставні, діахронічні дослідження). ДонНУ імені Василя Стуса. Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 2019. 316 с.

22. Іванова О. С., Кононова Д. В., Заєць П. М. Особливості реалізації каузальності та каузативності в сучасній лінгвістиці. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету №155. Серія: педагогічні науки. 2018. С. 43-47.
23. Ізраїлевич Є. Є. Практична граматики англійської мови: Методика, Підручник, Київ. 2003. 672 с.
24. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури: Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця : Нова книга, 2002. 564 с.
25. Карабан В. І. Теорія і практика перекладу з української мови на англійську мову : [навчальний посібник]. Вінниця : Нова книга, 2003. 126 с
26. Кириленко К. І., Сухаревська В. І. Теорія і практика перекладу. Вінниця: Нова книга, 2003. 410 с.
27. Кочан І.М. Лингвистический анализ текста. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ: Знання, 2008, 130 с.
28. Калашник Н. Г., Гетьман Н. Теорія та практика перекладу. Запоріжжя : ВАТ «Мотор-Січ», 2004. 314 с
29. Карамишева Н. В., Логіка (теоретична і прикладна): навч. посіб. Київ: Знання, 2011. 455 с. URL: <https://pidru4niki.com/1209081040318/logika/umovivid>
30. Кваша О.О., Історія становлення філософських категорій причинності та детермінізму. Вісник №1(58) Луганського державного університету внутрішніх справ імені ЕО Дідоренка. Луганськ. 2012. С. 18-29.
31. Кислюк К.В. Логіка: конспект лекцій. Київ: Кондор-Видавництво, 2016. 92 с.
32. Конверський А.Є., Логіка: підручник. – 2-ге вид., Київ: ВПЦ «Київський університет», 2017. 391 с.
33. Кузьменка В. В. Елементи класичної логіки : навч. посібник / кол. авт. ; за заг. ред. д.філос.н., проф. Дніпропетровськ Дніпро. держ. ун-т внутр. справ, 2016. 236 с.

34. Культенко В. П. Філософія Нового часу та Просвітництва. Навчально-інформаційний портал НУБіП України. Київ. 2023. URL: <https://elearn.nubip.edu.ua/mod/book/view.php?id=323991>
35. Кучман І. М. Функціонально-семантична категорія каузативності в сучасній українській мові: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 “Українська мова” / І. М. Кучман. – Київ, 2011. – 16 с
36. Кучман І. М. Лінгвістичний і лінгвальний статус категорії каузативності. Філологічні трактати. Том 4, № 4. Хмельницький. 2012. С. 46-55.
37. Кучман І. М. Особливості перекладу англійських каузативних конструкцій. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. 2012. Вип. 27. С. 43-46.
38. Кучман І. М. Функціонально-семантична категорія каузативності в сучасній українській мові : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 – українська мова. Нац пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2010. 274 с.
39. Лекція. Складні судження. Деснянський економіко-правовий коледж при МАУП URL: <http://dcmaup.com.ua/assets/files/23.04-lekciya.-logika..pdf>
40. Леміш Н. Є. Категорія каузальності та специфічність її лінгвістичної реалізації. *Studia linguistica*. 2013. Вип. 7. С. 87-93.
41. Леміш Н. Є. Каузативне дієслово як універсальний засіб граматики каузативу в різноструктурних мовах. Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Мова і культура. Т. 3, №16. 2013. С. 181-187.
42. Липська І. І., Глінська О. М. Контрастивно-перекладознавчий аналіз функціонування пасивних конструкцій у текстах англійського науково-технічного дискурсу. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2014 № 10 том 2. С. 143 – 145.
43. Логіка причинності. 2014. URL: https://stud.com.ua/48203/logika/logika_prichinnosti
44. Мамрак А. В. Вступ до теорії перекладу: [навчальний посібник].

Київ: Центр учбової літератури, 2009. 304 с

45. Моргунова О. О. Поняття категорії каузативності. Основні напрями її дослідження в сучасній лінгвістиці. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія. 2014. Вип. 10(2). С. 65-67.

46. Осічнюка Ю. В. Філософія. Навчальний посібник. Київ: Атіка. 2003. 464 с. URL: http://megalib.com.ua/book/103_Filosofiya.html

47. Павлов В. І., Лебедев В. О. Словник найбільш уживаних термінів з філософії, логіки, етики, естетики та релігієзнавства. Харків: УкрДУЗТ, 2019. 160 с

48. Пасинок В. Г. Лінгвокогнітивні механізми каузального простору. Вісн. ХНУ. 2009. Вип. 59. № 866. С. 19–27.

49. Петрик Т. В. Синтагматика та парадигматика ергативних дієслів у сучасній англійській мові : дис. ... канд. філол. Наук : спец. 10.02.04. Львів, 2001. 223 с.

50. Почепцов Г. Г. Теорія комунікації. 2-ге вид., доп. К.: ВЦ «Київський університет», 1999. 308 с.

51. Рафальський Д. В. Проблема класифікації маркерів як складова питання вивчення причинно-наслідкових відношень у складних реченнях сучасної англійської мови. Східнослов'янська філологія: збірник наукових праць. Випуск 5. Харків: Видавництво ГДПШМ, 2004. С. 74-78.

52. Рейда О. А. Труднощі перекладу інструкцій до побутової техніки з англійської мови на українську. Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. 2019. Т. 30(69), № 4(1). С. 107-110.

53. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми : підручник. Полтава: Довкілля. К, 2008. 711 с.

54. Соколова В. М. Каузативні конструкції із семантичною ознакою емоційного стану в англійській та українській мовах. Типологія мовних значень у діахронічному та зіставному аспектах. Випуск 35-36. Вінниця. 2018. С. 41-51.

55. Сучасний лінгвістичний словник. Вінниця: ТВОРИ, 2020. Х, 920 с.

56. Тимошенко О. Особливості написання анотації англійською мовою. К.: КПІ, 2000. 45 с.

57. Хааг Еріка-Оксана. Функціональна типологія та засоби вираження причинно-наслідкових відносин. Відділення слов'янської філології Тартуського університету, Тарту, Естонія. 2004.

58. Хоровець В.Є. Особливості структури й семантики прийменників зі значенням причини в Англійській і Новогрецькій мовах. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Маріуполь. 2014. № 10. С. 111-114.

59. Хоровець. В. Є. Когнітивно-граматичне конструювання прийменникової каузативності/каузальності в англійській, новогрецькій та українській мовах: Дис. ... канд. філол. наук : 10.02.17. Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ. 2018. 230 с.

60. Хоровець. В. Є. Когнітивно-граматичне конструювання прийменникової каузативності/каузальності в англійській, новогрецькій та українській мовах: Автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.17. Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2018. 20 с.

61. Хоровець. В. Є. Типологія причинності та особливості її мовної репрезентації. *Науковий вісник Чернівецького університету: Германська філологія*. 2014. Вип. 692-693. С. 296-299.

62. Чайковська Х. О. Жанрово-культурна специфіка англійських та українськомовних текстів інструкцій з експлуатації побутових приладів: аспекти перекладу: магістерська дис. : 035 Філологія. Київ. 2022. 119 с.

63. Шибаніна О. В. Логіка: конспект лекцій. Миколаїв: МНАУ, 2021. 137 с.

64. Шинкарук В. І. Філософський енциклопедичний словник. НАН України, Інститут філософії імені Г. С. Сковороди. Київ: Абрис. 2002. 742 с.

65. Шундель Т. О. Синкретичний характер складнопідрядних речень з підрядною частиною перехідного характеру причини та наслідку. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації.

Том 30 (69) № 4 Ч. 2. Київ. 2019. С. 157-162.

66. Яхонтова Т. В. Основи англomовного наукового письма: [навчальний посібник для студентів, аспірантів, науковців]. Львів : Видавничий центр ЛГУ ім. І. Франка, 2002. 220 с.

67. Bowker, Lynne. You say “flatbed colour scanner,” I say “colour flatbed scanner”: A descriptive study of the influence of multidimensionality on term formation and use with special reference to the subject field of optical scanning technology / Lynne Bowker // Terminology. 1997. Vol. 4 (2). PP. 275–302.

68. Bowker, Lynne, Hawkins, Shane. Variation in the organisation of medical terms: Exploring some motivations for term choice / Lynne Bowker, Shane Hawkins // Terminology. 2006. Vol. 12 (1). PP. 79–110.

69. Bowker, Lynne. Variant terminology: frivolity or necessity? / Lynne Bowker // Materials of the 8th EURALEX International Congress. Liege : University of Liege, 1998. PP. 487–495.

70. Cabré, M.T. On Diversity and Terminology / M. Teresa Cabré Castellví // Terminology. 1995. Vol. 2 (1). PP. 1–16.

71. Colin McIntosh. Oxford Collocations Dictionary for Students of English. Oxford University Press. 2002. 930 p.

72. Dubuc, Robert. Terminology: A Practical Approach. Montreal : Linguatex éditeur Inc., 1997. 198 p.

73. Hall, E.T. Beyond Culture/Edward Twitchell Hall. New York : Anchor Books, 1989. 298 p.

74. Katan, D. Translating Cultures: An Introduction for Translators, Interpreters, and Mediators / David Katan. Manchester : St. Jerome Publishing, 1999. 270 p.

75. Platt, P. Out of Context (adapted from an article originally published in the New England Financial Journal) / Polly Platt Retrieved on 16 March, 2023 from <http://www.pollyplatt.com/pages/OutOfContext1.htm>

76. Principles of Science Writing / Scitext Cambridge. – Retrieved on 16 March, 2023 from <http://www.scitext.com/writing.php>

77. Rogers, M. Multidimensionality in Concepts Systems: A Bilingual Textual Perspective / Margaret Rogers // Terminology. 2004. Vol. 10 (2). PP. 215–240.
78. Sager, Juan Carlos. A Practical Course in Terminology Processing / Juan Carlos Sager. – Amsterdam/New York : John Benjamins, 1990. 199 p.
79. Temmerman, Rita. Stars, Problem Children, Dogs and Cash Cows: Evocative Terminology in Multilingual Business Communication / Rita Temmerman // SYNAPS A Journal of Professional Communication. 2011. Vol. 26. PP. 48–61.
80. Toury, Gideon. Descriptive Translation Studies and Beyond / Gideon Toury. Amsterdam/New York : John Benjamins, 1995. 311 p.
81. Williams Dee. Katie's kitchen. London: Headline Book Publishing. 1998. 375 p.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

82. Ukraine war: Zelensky makes plea for US aid ahead of Biden meeting. BBC News. 2023. URL: <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-67680337>
83. Transformers: Definition, Types, and Applications. 2023. URL: <https://www.linkedin.com/pulse/transformers-definition-types-applications-ahmed-hamdy-abd-elrahman>
84. Ukraine mobile network Kyivstar hit by 'cyber-attack'. BBC News. 2023. URL: <https://www.bbc.com/news/world-europe-67691222>
85. Pub with collapsed wall lets staff go amid rebuild. BBC News. 2023. URL: <https://www.bbc.com/news/articles/crgp203n22lo>
86. Gaza war having 'catastrophic' health impact: WHO chief. Arabs News. 2023. URL: <https://www.arabnews.com/node/2423631/amp>
87. Newark school fire: Children told to keep away from building. BBC News. 2023. URL: <https://www.bbc.com/news/uk-england-nottinghamshire-65798503>

88. A family surviving the downturn. World News America. 2009. URL: http://news.bbc.co.uk/2/hi/programmes/world_news_america/7936384.stm
89. Key European Union achievements and tangible benefits. EU. 2023. URL: https://european-union.europa.eu/priorities-and-actions/eu-priorities/achievements_en
90. User Manual for Accessories communication Samsung 23-436. Samsung 23-436. User Manual. URL: <https://samsung.manymanuals.com/accessories-communication/23-436/user-manual-16874>
91. User Manual for washing mashine. MODEL: MF200W85B Series MF200W95B Series URL: <https://www.midea.com/content/dam/midea-aem/sg/2022/mf200w85b---mf200w95b/MF200%20User%20Manual%20guide.pdf>
92. The Ultimate Guide to Cleaning & Sanitizing Food Contact Surfaces. URL: <https://saniprofessional.com/cleaning-sanitizing-food-contact-surfaces/>
93. User Manual. LG VC2216 cyclone vacuum cleaner Owner's Manual. URL: https://manuals.plus/_lg/vc2216-cyclone-vacuum-cleaner-manual
94. Wnr Oilfield Services. Operation of Pressure Relief Valves. URL: <https://www.wnroilfield.com/operation-of-pressure-relief-valves/>
95. User Manual. Washing mashine LG F1096QDW3. URL: <https://manualzz.com/doc/49430055/lg-f1096qdw3-instrukciya-koristuvacha>

ДОДАТОК 1

Використання перекладацьких трансформацій при перекладі каузативних конструкцій англійських медіа текстів українською мовою на основі bbc.com, linkedin.com, europa.eu, indiatimes.com, postimees.ee

№	Оригінал тексту	Переклад українською	Перекладацька трансформація
1.	Customers have been left without phone or internet access, while one city's air raid sirens stopped working.	У зв'язку з цим абоненти залишилися без телефонного зв'язку та доступу до інтернету, а також в одному з міст перестали працювати сигнали оповіщення про повітряну тривогу.	Додавання
2.	Air raid sirens in the north-eastern city of Sumy also malfunctioned as a result of the outage.	Внаслідок припинення зв'язку також вийшли з ладу сирени повітряної тривоги в північно-східному місті Суми.	Зміна порядку слів
3.	Military authorities in the area announced they would send out police and emergency vehicles to alert	Військова адміністрація в цьому районі повідомила, що відправить поліцію і	Диференціація

	residents of any incoming missile or drone strikes.	машини швидкої допомоги, для того щоб попередити мешканців про будь-які ракетні удари або удари БПЛА, що можуть наблизитися.	
4.	"One of the versions currently being investigated by SBU investigators is that the Russian special services may be behind this hacker attack," SBU said in a statement.	"Одна з версій, яку наразі перевіряють слідчі СБУ, полягає в тому, що за цією хакерською атакою можуть стояти російські спецслужби", - йдеться в заяві СБУ.	Диференціація
5.	Dutch-domiciled parent company Veon said it would work with Kyivstar on "additional security measures" to prevent similar incidents in future.	Голландська холдингова компанія Veon зазначила, що працюватиме з "Київстаром" над "додатковими заходами безпеки", щоб запобігти подібним інцидентам у майбутньому.	Диференціація
6.	Influencer marketing has emerged as a game-	Для брендів, які прагнуть використати	Зміна порядку слів

	changing strategy for brands looking to tap into the vast potential of social media."	величезний потенціал соціальних мереж, маркетинг інфлюенсерів став стратегією, що змінює правила гри".	
7.	These influential personalities have the ability to shape consumer behavior, driving trends and sparking conversations on platforms like Instagram, tiktok, youtube, and more.	Завдяки цим популярним особистостям можна формувати поведінку споживачів, визначати тренди та ініціювати дискусії на таких платформах, як Instagram, tiktok, youtube та інших.	Диференціація
8.	An investigation has been opened by the Security Service of Ukraine	Служба безпеки України (СБУ) розпочала розслідування	Зміна стану
9.	Conflict disrupts income sources and hinders food access due to market disruptions, leading to price spikes and food shortages.	Конфлікт руйнує джерела доходу та ускладнює доступ до продовольства внаслідок порушення роботи ринків, що призводить до різкого зростання цін та дефіциту	Антонімічний переклад

		продовольства.	
10.	In addition, it affects the delivery of humanitarian aid, and warring parties intentionally deny access to food as a weapon of war.	Окрім того, це впливає на постачання гуманітарної допомоги, адже воюючі сторони навмисно перешкоджають у доступі до продовольства, використовуючи його як зброю у війні.	Диференціація
11.	The economic resilience of poor countries has dramatically decreased, and they now face extended recovery periods and less ability to cope with future shocks.	Економічна стійкість країн з низьким рівнем доходу різко знизилася, через що вони стикаються з тривалими відновлювальними періодами і меншою здатністю протистояти майбутнім потрясінням.	Додавання
12.	The Kakhovka dam breach in June 2023 and the termination of the Black Sea Grain Initiative in July 2023 could decrease the amount	Внаслідок прориву Каховської дамби в червні 2023 року та припинення Чорноморської	Додавання

	of exportable surpluses and the volume of exports.	зернової програми в липні 2023 року кількість експортних надлишків та обсяги експорту можуть знизитися.	
13.	Children have been told to keep away from a former school building where a fire broke out earlier in the week	Дітям було заборонено наближатися до будівлі колишньої школи, де на початку тижня сталася пожежа.	Антонімічний переклад
14.	These factors could impact future global food supplies and the stability of international food prices.	Ці фактори можуть вплинути на подальше постанчання продовольства у світі та стабільність міжнародних цін На продукти харчування.	Диференціація
15.	To further support humanitarian operations on the ground, the EU has also mobilised an additional €500,000 to address the immediate needs resulting from the destruction of the Kakhovka dam.	ЄС також мобілізував додатково 500 000 євро для подальшої підтримки гуманітарних операцій на місцях, щоб задовольнити нагальні потреби,	Генералізація

		спричинені руйнуванням Каховської дамби.	
16.	War in Gaza 'having catastrophic impact on health' - UN health chief	Війна в Газі " завдає значної шкоди здоров'ю населення" - глава ООН з питань охорони здоров'я	Контекстуальна заміна
17.	The war between Israel and Hamas is having a catastrophic impact on health in Gaza, the WHO chief warned on Sunday, with medics facing an "impossible" job in unimaginable conditions.	Війна між Ізраїлем і ХАМАС спричиняє значний вплив на стан здоров'я в Газі, попередив у неділю глава ВООЗ, і медики стикаються з "неможливою" роботою в немислимих умовах.	Контекстуальна заміна
18.	"As more and more people move to a smaller and smaller area, overcrowding, combined with the lack of adequate food, water, shelter and sanitation, are creating the ideal conditions for disease to spread," he said.	" Через те, що все більше і більше людей переїжджають на все меншу територію, перенаселеність у поєднанні з відсутністю достатньої кількості їжі, води, житла і санітарії створюють ідеальні умови для	Диференціація

		поширення хвороб", - сказав він.	
19.	The reality is, if we stop now, Hamas will carry out another.	Реальність така, що якщо ми зупинимося зараз, ХАМАС здійснить ще одну атаку.	Генералізація
20.	The compounding impacts of the COVID-19 pandemic, climate change, rising energy and fertilizer costs, and protracted conflicts, including the Russia-Ukraine war, have disrupted global supply chains and sent food prices soaring."	Вплив пандемії COVID-19, зміни клімату, зростання цін на енергоносії та добрива, а також тривалий конфлікт, включаючи російсько-українську війну, порушили глобальні ланцюги поставок і призвели до стрімкого зростання цін на продовольство".	Диференціація
21.	Zelensky makes plea for US aid ahead of Biden meeting	Перед зустріччю з Байденом Зеленський звернувся до США з проханням на допомогу.	Диференціація
22.	A pub landlady says she has had to let all of her staff go, after a building collapse	Через обвал будівлі власниця пабу була змушена звільнити весь свій персонал.	Контекстуальна заміна

23.	Children have been told to keep away from a former school building where a fire broke out earlier in the week	Дітям було заборонено наближатися до будівлі колишньої школи, де на початку тижня сталася пожежа	Антонімічний переклад
24.	Pietro Polles works hard to keep his Italian restaurant open. Now, to cut costs, he's employed his wife and children to work fulltime. He works his family too hard	Щоб зберегти свій італійський ресторан, Петро Поллес докладає чимало зусиль. Тепер, щоб скоротити витрати, він найняв свою дружину та дітей на повний робочий день. Він змушує свою сім'ю працювати надто багато.	Описовий переклад,
25.	On a host of subjects – defense, energy, aid to business, EU expansion – the two countries today find themselves pulling in opposite directions.	Щодо ряду питань – оборона, допомога бізнесу, розширення ЄС – сторони не можуть знайти спільної мови.	Цілісна трансформація

**Особливості перекладу каузативних конструкцій в англomовному
медіа тексті українською мовою**

Ukraine’s Economy Starts to Rebound as It Adapts to War (nytimes.com)

Economists predict a return to growth, but many challenges lie ahead, including the rebuilding of war-torn cities and labor shortages.

When Russian forces closed in on Kyiv at the start of their invasion last year, the staff at Zavertailo, a popular bakery in the Ukrainian capital, shut up shop and began preparing free salads for the soldiers defending the city. Supplies dwindled as fighting raged around Kyiv, and the bakery’s finances collapsed as managers continued to pay staff salaries.

“Business completely came to a halt, and there were no revenues expected,” Anna Zavertailo, the bakery’s founder, said. “It took a lot of work to slowly restart the businesses.”

But it paid off. This spring, Zavertailo opened a second bakery in Kyiv, spurred by growing customer demand as life in the capital gradually adjusted to wartime conditions and returned to some semblance of routine. “New opportunities opened up to us,” Viktoriia Kolomiets, Zavertailo’s chief operating officer, said.

The bakery’s expansion is part of a wider, albeit modest, economic recovery in Ukraine. Although Ukraine’s economic output is still considerably smaller than before the war — the economy shrank by one-third after Russia’s full-scale invasion last year — it will grow by an estimated 3.5 percent this year, the World Bank predicts. The expansion is driven by a pickup in domestic spending and underpinned by a steady flow of foreign financial aid.

Economists say it will take many years for Ukraine’s economy to return to prewar levels, and forecasts in a time of fierce fighting are bound to be uncertain. Enormous challenges lie ahead, including the costly rebuilding of the country’s devastated cities, a government deficit that will continue to balloon as the war drags

on, and labor shortages caused by an exodus of Ukrainians fleeing the war and the mobilization of working-age citizens to fight it.

Still, local analysts and businesspeople say, a sense of resilience and relative stability has taken hold after nearly 20 months of war, improving confidence among consumers and investors.

“Ukraine’s economy is adapting to the war,” said Olena Bilan, chief economist at the Kyiv-based investment bank Dragon Capital. She added that people had moved from a “savings mode” to a situation where they now “feel more relaxed and start to spend more.”

The World Bank estimated in a recent report that private consumption in Ukraine would grow 5 percent this year, after contracting by more than a quarter last year. In cities like Kyiv and Dnipro, which are far from the combat zone but remain under threat from Russian air attacks, customers are returning to reopened restaurants and resuming shopping.

“Today, most Ukrainians understand that the war may be prolonged, and they need to continue living in these new circumstances,” said Andriy Cherukha, the founder of Etnodim, which produces vyshyvankas, the traditional embroidered Ukrainian shirts. He said sales in his shop had tripled this year compared with last, driven in part by a rise in patriotism.

Ukrainians, Mr. Cherukha added, “continue to work and purchase clothing and other items that may not be considered essential but are a way to maintain a sense of normalcy.”

Olga Kustenکو, a co-owner of the First Point Espresso Bar in the trendy Podil neighborhood of Kyiv, said people needed routines to cope with the war. Customers have returned to her cafe, she said, because they look for a familiar place to spend time. She opened a second cafe this spring to meet growing demand.

The stronger-than-expected spending has prompted financial institutions to upgrade their economic forecasts. Last week, the International Monetary Fund predicted that the country’s total output would rise 2 percent this year, slightly less optimistic than the World Bank’s forecast but a significant upgrade from an initial

forecast for a 3 percent decline.

To be sure, Ukraine's economy is growing from a low base, after the first year of the war devastated the country's main economic assets. The Azovstal steelworks, which accounted for one-fifth of Ukraine's steel output, was destroyed in the fighting for Mariupol last year.

Growth rates can also be a poor indicator of a country's economic health in wartime, as output is often inflated by military production, which is ordered up by the government. Ukraine's government has devoted much of its budget to cover the army's payroll and support arms production.

But economists say Ukraine's ability to adapt to various wartime challenges, such as keeping the electricity flowing despite Moscow's winter campaign against its energy infrastructure, has helped put the economy on a stabilizing path.

"We haven't had any shortages of electricity since mid-February," Ms. Bilan of Dragon Capital said. "That was the first positive factor that pushed output up."

In another sign of resilience, Ukraine exported more than 110,000 megawatt-hours of electricity last month, a record volume for 2023, mostly produced at the country's nuclear plants, although it remains a fraction of the country's electricity exports before Russia started striking energy facilities.

Maria Repko, deputy director of the Kyiv-based Center for Economic Strategy, noted that the opening of new trade routes to circumvent Moscow's efforts to block the Black Sea was also helping a rebound in agricultural exports, which made up the bulk of Ukraine's prewar income.

The World Bank estimates that Ukraine's overall exports will continue to shrink this year before growing 15 percent next year and 30 percent in 2025 — a potential economic lifeline if the war drags on.

Much like Russia's, Ukraine's economy is increasingly being restructured around war. More than half the government's spending next year, roughly \$46 billion, will be devoted to defense.

But with little tax revenue to finance this spending spree, Ukraine's budget deficit will reach 21 percent of the country's total output next year, the prime

minister, Denys Shmyhal, said last week. He added that his government would need \$42 billion in financial aid to cover this shortfall.

That sum may prove difficult to secure as support for Ukraine wanes in the United States, by far Kyiv's biggest financial backer, and as the world's attention is diverted by the war between Israel and Gaza. "The situation looks really worrisome," Ms. Repko said.

Ukraine's businesses are also facing labor shortages as men are drafted into the army, and as a result of the exodus of refugees after Russia's invasion last year. More than six million Ukrainians — nearly 15 percent of the prewar population — remain outside the country, and nearly a quarter of them are uncertain whether they will return once the war is over, according to a recent United Nations survey.

At her bakery, Ms. Zavertailo said she was struggling to hire more staff, but months of war had taught her how to turn problems into opportunities.

Last year, the bakery asked customers to underwrite free coffee for soldiers — a way to support Ukraine's fight while reviving its business. The program collected more than \$40,000.

"We came up with several solutions that helped us stay afloat," Ms. Zavertailo said, "providing us with the potential for further growth."

Переклад українською мовою.

**Українська економіка починає відновлюватись,
поступово адаптуючись до війни (nytimes.com)**

Економісти прогнозують повернення до зростання, але попереду ще багато викликів, зокрема відбудова зруйнованих війною міст та нестача робочої сили.

Коли російські війська наблизилися до Києва на початку вторгнення минулого року, працівники популярної в українській столиці пекарні "Завертайло" закрили магазин і почали безкоштовно готувати салати для солдатів, які захищали місто. Запаси скоротилися, коли навколо Києва точилися бої, а фінанси пекарні обвалилися, оскільки менеджери продовжували

виплачувати зарплати співробітникам.

“Бізнес повністю зупинився, і доходів не передбачалося”, - сказала Анна Завертайло, засновниця пекарні. “Потрібно було докласти багато зусиль, щоб повільно перезапустити бізнес”.

Але це окупилося. Цієї весни Завертайло відкрила другу пекарню в Києві, що було викликано зростаючим попитом, оскільки життя в столиці поступово пристосовувалося до умов воєнного часу і поверталось до якоїсь подоби буденності. “Перед нами відкрилися нові можливості”, - каже Вікторія Коломієць, операційний директор компанії “Завертайло”.

Розширення пекарні є частиною ширшого, хоч і скромного, економічного відновлення в Україні. Хоча економічне виробництво в Україні все ще значно менше, ніж до війни - економіка скоротилася на третину після повномасштабного вторгнення Росії минулого року - за прогнозами Світового банку, цього року воно зросте на 3,5 відсотка. Зростання зумовлене збільшенням внутрішніх витрат і підкріплене стабільним припливом іноземної фінансової допомоги.

Економісти кажуть, що економіці України знадобиться багато років, щоб повернутися до довоєнного рівня, а прогнози під час запеклих бойових дій можуть бути непевними. Попереду величезні виклики, серед яких дороговартісна відбудова зруйнованих міст країни, дефіцит державного бюджету, який продовжуватиме зростати в міру затягування війни, а також нестача робочої сили, спричинена втечею українців від війни та мобілізацією громадян працездатного віку для участі в бойових діях.

Тим не менш, місцеві аналітики та бізнесмени кажуть, що після майже 20 місяців війни з'явилося відчуття стійкості та відносної стабільності, що підвищує довіру серед споживачів та інвесторів.

“Українська економіка адаптується до війни”, - сказала Олена Білан, головний економіст київського інвестиційного банку Dragon Capital. Вона додала, що люди перейшли від “режиму економії” до ситуації, коли вони “почуваються більш розкутими і починають більше витратити”.

У нещодавньому звіті Світовий банк підрахував, що приватне споживання в Україні цього року зросте на 5 відсотків, після того, як минулого року воно скоротилося більш ніж на чверть. У таких містах, як Київ і Дніпро, які знаходяться далеко від зони бойових дій, але залишаються під загрозою російських повітряних атак, клієнти повертаються до знову відкритих ресторанів і відновлюють шопінг.

“Сьогодні більшість українців розуміють, що війна може затягнутися, і їм потрібно продовжувати жити в цих нових обставинах”, - сказав Андрій Черуха, засновник компанії “Етнодім”, яка виробляє вишиванки, традиційні вишиті українські сорочки. За його словами, продажі в його магазині цього року зросли втричі порівняно з минулим, частково завдяки зростанню патріотизму.

Українці, додав пан Черуха, “продовжують працювати і купувати одяг та інші речі, які, можливо, не вважаються предметами першої необхідності, але є способом підтримувати відчуття нормального життя”.

Ольга Кустенко, співвласниця кав'ярні First Point Espresso Bar на модному київському Подолі, сказала, що людям потрібна рутинна, щоб впоратися з війною. За її словами, клієнти повернулися до її кафе, тому що вони шукають знайоме місце для проведення часу. Цієї весни вона відкрила друге кафе, щоб задовольнити зростаючий попит.

Вищі, ніж очікувалося, витрати спонукали фінансові установи підвищити свої економічні прогнози. Минулого тижня Міжнародний валютний фонд спрогнозував, що загальний обсяг виробництва в країні цього року зросте на 2%, що дещо менш оптимістично, ніж прогноз Світового банку, але значно краще, ніж початковий прогноз падіння на 3%.

Безумовно, економіка України зростає з низької бази після того, як перший рік війни зруйнував основні економічні активи країни. Металургійний комбінат “Азовсталь”, на який припадала п'ята частина українського виробництва сталі, був зруйнований в боях за Маріуполь минулого року.

Темпи зростання також можуть бути поганим індикатором економічного здоров'я країни у воєнний час, оскільки випуск продукції часто завищується за

рахунок військового виробництва, яке замовляється урядом. Український уряд спрямовує значну частину свого бюджету на виплату заробітної плати військовослужбовцям та підтримку виробництва озброєнь.

Але економісти кажуть, що здатність України адаптуватися до різних викликів воєнного часу, наприклад, підтримувати постачання електроенергії, незважаючи на зимову кампанію Москви проти енергетичної інфраструктури, допомогла вивести економіку на стабілізаційний шлях.

“З середини лютого у нас не було дефіциту електроенергії, - сказала пані Білан з Dragon Capital. “Це був перший позитивний фактор, який підштовхнув виробництво до зростання”.

Ще однією ознакою стійкості є те, що минулого місяця Україна експортувала понад 110 000 мегават-годин електроенергії, що є рекордним показником для 2023 року, в основному виробленої на атомних електростанціях країни, хоча це все ще невелика частка експорту електроенергії до того, як Росія почала завдавати ударів по енергетичних об'єктах.

Марія Репко, заступник директора київського Центру економічної стратегії, зазначила, що відкриття нових торговельних маршрутів в обхід зусиль Москви щодо блокування Чорного моря також сприяє відновленню експорту сільськогосподарської продукції, яка становила основну частину довоєнного доходу України.

За оцінками Світового банку, загальний обсяг українського експорту продовжить скорочуватися цього року, а потім зросте на 15% наступного року і на 30% у 2025 році, що є потенційним рятівним колом для економіки, якщо війна затягнеться.

Так само, як і в Росії, економіка України дедалі більше перебудовується навколо війни. Більше половини урядових витрат наступного року, приблизно 46 мільярдів доларів, буде спрямовано на оборону.

Але через низькі податкові надходження для фінансування цих витрат дефіцит бюджету України наступного року сягне 21 відсотка від загального обсягу виробництва країни, заявив минулого тижня прем'єр-міністр Денис

Шмигаль. Він додав, що його уряду знадобиться 42 мільярди доларів фінансової допомоги для покриття цього дефіциту.

Цю суму може виявитися важко отримати, оскільки підтримка України з боку Сполучених Штатів, які є найбільшим фінансовим донором Києва, зменшується, а увага світу відвернута війною між Ізраїлем та Газою. “Ситуація виглядає дуже тривожною”, - сказала пані Репко.

Український бізнес також стикається з нестачею робочої сили, оскільки чоловіків призивають до армії, а також в результаті потоку біженців після вторгнення Росії минулого року. Понад шість мільйонів українців - майже 15 відсотків довоєнного населення - залишаються за межами країни, і майже чверть з них не впевнені, чи повернуться, коли війна закінчиться, згідно з нещодавнім опитуванням ООН.

У своїй пекарні пані Завертайло розповіла, що з усіх сил намагається найняти більше персоналу, але місяці війни навчили її, як перетворювати проблеми на можливості.

Минулого року пекарня звернулася до клієнтів з проханням передати безкоштовну каву для солдатів - спосіб підтримати боротьбу України і водночас відродити свій бізнес. Програма збрала понад 40 000 доларів.

“Ми знайшли кілька рішень, які допомогли нам втриматися на плаву, - каже пані Завертайло, - і забезпечили нам потенціал для подальшого зростання”.

ДОДАТОК 3

Особливості перекладу англomовних інструкцій українською мовою

№	Оригінал тексту	Переклад українською
1.	Burns can occur by touching the hot surface of the appliance, the hot water, steam or the food	Опіки можна отримати, доторкнувшись до гарячої поверхні приладу, гарячої води, пари або їжі
2.	In order to maintain the good performance of your appliance, check and clean the removable bottom part of the jar after each use.	Щоб підтримувати належну роботу приладу, перевіряйте та очищайте знімну нижню частину банки після кожного використання.
3.	Make sure the dishwasher does not bend or squash the hoses	Переконайтеся, що посудомийна машина не перегинає і не перетискає шланги
4.	The motor is blocked.	Двигун заблоковано.
5.	Children should be supervised to ensure that they do not play with the appliance	Слід наглядати за дітьми, щоб вони не гралися з приладом.
6.	During cooking, the appliance gives out heat and steam.	Під час приготування їжі прилад виділяє тепло і пару.
7.	Do not use the appliance if the plug, the power cord, the inner pot, the sealing ring, or the main body is damaged.	Не використовуйте прилад, якщо вилка, шнур живлення, внутрішня каструля, ущільнювальне кільце або корпус пошкоджені.
8.	Never use any accessories or parts from other manufacturers or that Philips does not specifically recommend	Ніколи не використовуйте аксесуари або деталі інших виробників або ті, що не

		рекомендовані компанією Philips.
9.	Always unplug the appliance	Завжди відключайте прилад від мережі
10.	The Company shall not be held responsible for any incidents, if these regulations are not observed.	Компанія не несе відповідальності за будь-які нещасні випадки, якщо ці правила не дотримуються.
11.	Fix the outdoor unit firmly so that the electric part of the outdoor unit is not exposed.	Міцно закріпіть зовнішній блок так, щоб електрична частина зовнішнього блоку не була відкритою.
12.	Avoid using sharp utensils.	Уникайте використання гострих предметів.
13.	Keep them safe	Зберігайте їх у безпеці
14.	This instruction manual should be kept in a safe place for future reference	Зберігайте цю інструкцію з експлуатації в надійному місці для подальшого використання.
15.	Especially, when you wish to install the product in an unusual location such as in an industrial area or near the seaside where it is exposed to salt in the air, please contact your nearest service centre	Особливо, якщо ви хочете встановити виріб у незвичному місці, наприклад, у промисловій зоні або біля моря, де він піддається впливу солі в повітрі, будь ласка, зверніться до найближчого сервісного центру
16.	After 5 sets, the ferment should be renewed because after a while it becomes weaker and provides for a less solid consistency.	Через 5 циклів закваску слід оновити, оскільки через деякий час вона стає слабшою і забезпечує менш тверду консистенцію.
17.	Do not pull on the power supply cable when unplugging the appliance from the	Не тягніть за кабель живлення, коли від'єднуєте прилад від

	electricity socket. Hold the plug and pull	розетки. Тримайте вилку за штепсель і тягніть
18.	We recommend running a cleaning programme every 40 wash cycles	Ми рекомендуємо запускати програму очищення через кожні 40 циклів прання
19.	You cannot use the Dry mode for heating.	Ви не можете використовувати режим "Сушка" для нагрівання.
20.	The screen displays the default cooking time.	На екрані відображається час приготування за замовчуванням.
21.	Before using your charger, read all instructions and cautionary markings on the charger, the batteries to be charged, and the product that uses the batteries.	Перш ніж почати користуватися зарядним пристроєм, необхідно ознайомитись з усіма інструкціями та попереджувальними написами на данному пристрої, на акумуляторах, які необхідно зарядити, та на приладах, які використовують цей пристрій.
22.	This equipment generates, uses and can radiate radio frequency energy and, if not installed and used in accordance with the instructions, may cause harmful interference to radio communications.	Цей пристрій виробляє, споживає та дозволяє випромінювати радіочастотну енергію, і якщо він не налаштований та не використовується відповідно до інструкцій, то може спричинити перешкоди для радіозв'язку.
23.	This section includes security instructions which may help prevent the injuries and material damage risks.	У цьому розділі містяться інструкції з техніки безпеки, які можуть допомогти у запобіганні травми та ризиків матеріального збитку.

Особливості перекладу каузативних конструкцій в англomовному науково-технічному тексті українською мовою

Текст оригіналу.

Operation of Pressure Relief Valves (WNR Oilfield Services)

Pressure relief valves are set and sealed by the manufacturer to function at a specific “start-to-discharge” pressure in accordance with regulations. This set pressure, marked on the relief valve, depends on the design requirement of the container to be protected by the relief valve. If the container pressure reaches the start-to-discharge pressure, the relief valve will open a slight amount as the seat disc begins to move slightly away from the seat. If the pressure continues to rise despite the initial discharge through the relief valve, the seat disc will move to a full open position with a sudden “pop”. This sharp popping sound is from which the term “pop-action” is derived.

Whether the pressure relief valves opens a slight amount or pops wide open, it will start to close if the pressure in the container diminishes. After the pressure has decreased sufficiently, the relief valve spring will force the seat disc against the seat tightly enough to prevent any further escape of product. The pressure at which the valve closes tightly is referred to as the “re-seal” or “blow-down” pressure.

Generally, the re-seal pressure will be lower than the start-to-discharge pressure. The re-seal pressure can be, and in most cases is, adversely affected by the presence of dirt, rust, scale or other foreign particles lodging between the seat and disc. They interfere with the proper mating of the seat and disc and the pressure in the container will usually have to decrease to a lower pressure before the spring force embeds foreign particles into the resilient seat disc material and seals leak-tight. The degree by which the presence of dirt decreases the re-seal pressure, is, of course, dependent on the size of the interfering particles.

Once particles have been trapped between the disc and seat, the start-

to-discharge pressure is also affected. For example, the pressure relief valve will start-to-discharge at some pressure lower than its original start-to-discharge pressure. Again, the pressure at which the valve will start to discharge is dependent on the size of the foreign particles.

In the case of a pressure relief valve that has opened very slightly due to a pressure beyond its start-to-discharge setting, the chances of foreign material lodging between the seat and disc is negligible although the possibility is always present. If the relief valve continues to leak at pressures below its start-to-discharge setting it must be replaced.

Relief valves which have “popped” wide open must also be checked for foreign material lodged between the seat and disc, as well as for proper reseating of the seat and disc. Continued leakage at pressures below the start-to-discharge setting indicate the relief valve must be replaced.

The pressure at which a pressure relief valve will start to discharge should never be judged by the reading of the pressure gauge normally furnished on the container.

Переклад українською мовою

Експлуатація запобіжних клапанів тиску (WNR Oilfield Services)

Запобіжні клапани налаштовуються і пломбуються виробником для роботи при певному тиску «від запуску до скидання» відповідно до вимог нормативних документів. Встановлений тиск, зазначений на запобіжному клапані, залежить від конструктивних вимог резервуара, який захищається цим клапаном. Якщо тиск у резервуарі досягає тиску «від запуску до скидання», запобіжний клапан відкривається на невелику величину, коли диск затвора починає поступово віддалятися від затвора. Якщо тиск продовжує зростати, незважаючи на початкове скидання через запобіжний клапан, диск затвора переміститься в повністю відкрите положення з раптовим «хлопком». Цей різкий звук «хлопок» і походить від терміну «поп-дія».

Незалежно від того, чи відкривається запобіжний клапан на невелику величину, чи відкривається повністю, він почне закриватися, якщо тиск у

резервуарі зменшиться. Після того, як тиск достатньо знизиться, пружина запобіжного клапана притисне диск затвора до сідла достатньо щільно, щоб запобігти подальшому витіканню продукту. Тиск, при якому клапан щільно закривається, називається тиском «повторної герметизації» або «продування».

Загалом, тиск повторної герметизації буде нижчим, ніж тиск початку скидання. На тиск повторної герметизації може негативно впливати, і в більшості випадків впливає, наявність бруду, іржі, накипу або інших сторонніх часток, що застрягли між сідлом і диском. Вони перешкоджають належному з'єднанню сідла і диска, і тиск в резервуарі зазвичай доводиться знижувати до більш низького, перш ніж сила пружини втисне сторонні частинки в еластичний матеріал сідла і диска і забезпечить герметичність ущільнення. Ступінь, на який присутність бруду зменшує тиск повторного ущільнення, звичайно, залежить від розміру частинок, що заважають.

Після того, як частинки потрапили в пастку між диском і сідлом, це також впливає на тиск запуску і скидання. Наприклад, запобіжний клапан почне розряджатися при деякому тиску, нижчому за початковий тиск початку розряджання. Знову ж таки, тиск, при якому клапан почне розряджатися, залежить від розміру сторонніх часток.

Якщо запобіжний клапан відкрився дуже незначно через тиск, що перевищує його налаштування для початку скидання, ймовірність застрягання сторонніх матеріалів між сідлом і диском є незначною, хоча така можливість завжди існує. Якщо перепускний клапан продовжує витікати при тиску, нижчому за його налаштування початку скидання, його необхідно замінити.

Перепускні клапани, які "вискочили" назовні, необхідно також перевірити на наявність сторонніх предметів між сідлом і тарілкою, а також на правильність встановлення сідла і тарілки на місце. Продовження витіку при тисках, нижчих за налаштування початку скидання, вказує на необхідність заміни запобіжного клапана.

Ніколи не слід визначати тиск, при якому клапан скидання тиску почне розряджатися, за показаннями манометра, який встановлюється на контейнері.